

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Moa Larsson

”Det var ju bara på internet”

En utredning om det straffrättsliga skyddet för barn mot
grova virtuella sexuella övergrepp

JURM02 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet
30 högskolepoäng

Handledare: Ulrika Andersson

Termin för examen: Period 1 HT2016

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	3
FÖRORD	5
FÖRKORTNINGAR	6
1 INLEDNING	7
1.1 Bakgrund	7
1.2 Syfte och frågeställningar	8
1.3 Avgränsning	9
1.4 Perspektiv och teori	9
1.4.1 Ett barnperspektiv anläggs	9
1.4.1.1 Vad innebär ett barnperspektiv?	9
1.4.1.2 Barnets bästa	10
1.4.1.3 Intresseteori och viljeteori vid barnets behov och intressen	12
1.4.2 Barnrätt och barns rättigheter	13
1.5 Metod och material	15
1.6 Forskningsläge	17
1.7 Terminologi	18
1.8 Disposition	19
2 SEXUALBROTT MOT BARN I STRAFFRÄTTEN	20
2.1 En tillbakablick	20
2.1.1 Inledning	20
2.1.2 Från förövare till offer	20
2.1.3 Uppmärksamheten riktas mot sexuella övergrepp	21
2.1.4 2000-talet och dess reformer av sexualbrottslagstiftningen	23
2.1.4.1 Sexualbrott mot barn får särreglering	23
2.1.4.2 Är det viktigt att sexuella övergrepp mot barn rubriceras som våldtäkt?	24
2.1.4.3 De virtuella arenorna får plats i lagstiftningen	25
2.1.4.4 Fokus ska ligga på kränkningens allvar	26
2.2 Ökad anmälningsbenägenhet	26
2.3 Unga, sex och internet	27
2.3.1 ”Det var ju bara på internet, det var inte på riktigt”	27
2.3.2 Psykologiska aspekter och konsekvenser av sexuella övergrepp mot barn	28

2.4	En internationell utblick	31
2.4.1	Kanada	31
2.4.2	Storbritannien	32
2.5	Nya perspektiv på sexuella övergrepp	34
2.5.1	”Its wrongfulness cannot lie in its harmfulness”	34
2.5.2	Det sårbara subjektet	35
3	VÅLDTÄKT MOT BARN OCH SEXUELLT ÖVERGREPP MOT BARN – GÄLLANDE RÄTT	36
3.1	Inledning	36
3.2	Vem anses som barn?	37
3.3	Gemensam terminologi	37
3.3.1	Sexuell handling	37
3.3.2	Genomför	39
3.4	Våldtäkt mot barn	41
3.4.1	Allmänt om bestämmelsen	41
3.4.2	Samlag	42
3.4.3	Med hänsyn till kränkningens allvar är jämförlig med samlag	43
3.5	Sexuellt övergrepp mot barn	44
3.6	Röster om kränkning	45
3.6.1	Från kroppslig till mental kränkning?	45
3.6.2	Mot beaktande av känslor och intryck?	47
3.7	Ett starkare skydd för den sexuella integriteten – SOU 2016:60	48
3.7.1	Allmänt om utredningen	48
3.7.2	Sluta lappa och laga – förslag om ett nytt sjätte kapitel i BrB	48
3.7.3	Tydliggör det slojade kravet på egenhändighet	49
4	RÄTTSTILLÄMPNING	51
4.1	Inledning	51
4.2	HovR för Nedre Norrlands dom i mål nr B 304-13	52
4.3	NJA 2015 s. 501	52
4.4	Svea HovR dom i mål B 963-15	53
4.5	Svea HovR dom i mål B 6051-15	54
4.6	Svea HovR dom i mål B 5801-15	55
4.7	Attunda TR dom i mål B 1687-14	56
4.7.1	Bakgrund	56
4.7.2	Tingsrättens bedömning	57
4.7.2.1	Genomfört?	57
4.7.2.2	Kvalificerad handling?	58

4.7.2.3	Grovt brott?	58
4.7.2.4	Med fokus på enskilda åtalspunkter	59
4.8	Borås TR dom i mål B 1602-15	61
4.8.1	Bakgrund	61
4.8.2	Tingsrättens bedömning	62
4.8.2.1	Genomfört?	62
4.8.2.2	Grovt brott?	62
4.8.2.3	Med fokus på enskilda åtalspunkter	63
5	ANALYS	65
5.1	Inledning och utgångspunkter	65
5.2	Kränkningen – ett osäkert rättsläge?	66
5.3	Vad talar för att det sker, eller bör ske, en förändring av gällande rätt?	68
5.3.1	Korrelation mellan synen på brottet och brottets allvarlighet	68
5.3.2	Ett nytt synsätt på integritet och kränkning	69
5.3.3	Utifrån vems perspektiv?	71
5.3.4	Finns det ytterligare anledningar att se över hanteringen av grova virtuella övergrepp?	72
5.4	Avslutande ord	74
BILAGA – AKTUELL LAGTEXT		76
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING		77
RÄTTSFALLSFÖRTECKNING		82

Summary

In 2015 the Supreme Court announced that a perpetrator of a sexual offence no longer has to perform the sexual act in person to be held accountable for the deed. Thus, sexual assault can be committed when a child is coerced into performing a sexual act on themselves. During the spring of 2016 the question whether a perpetrator, based on the statement from the Supreme Court, could be held responsible for rape of minor was under trial in district court. The district court did not agree with the prosecutors' indictment, instead the deeds were considered as sexual abuse of minor. The purpose of this thesis is to examine how Swedish criminal law and regulation protects children against grave assaults online, and illuminate questions and issues regarding this criminalization. The thesis is based on materials such as the traditional sources of law, psychological research and judicial decisions from lower criminal courts.

The essay describes how grave virtual assaults develop, what type of actions they consist of and consequences hereof. It is established that children who are victims of virtual assaults are affected the same way as children who are victims of an assault by the perpetrators personal involvement. Feelings of guilt and shame can be even stronger since the child often has been an active participant in another way than in the traditional assault. From an international comparison it is noted that the Canadian regulation tends to focus on the power and control the assault implicates, instead of the physical act itself. The legislation in Great Britain tends to give more relevance to the physical act, but doesn't necessarily make a difference regarding who has performed the act when it comes to the culpability of the deed. Furthermore, it is established that the Swedish regulation regarding sexual offences tends to move focus from the physical to the mental aspects of an assault. The violation is considered to be of great importance in question of the judgement of virtual assaults. However, the physical act and by whom it is performed seems to be credited great relevance whether the sexual act is considered to be qualified. In conclusion, it is clear that the Swedish

regulation does cover the type of acts that a virtual sexual assault consists of. It is however uncertain whether current judicial regulation is applicable on the gravest sexual offence of a child, rape of a minor, when committed without someone else's personal performance of the sexual act on the child. Hence, there are from a child perspective, reasons to revise, modify or clarify present regulation in order to provide a cohesive criminalization of the grave virtual sexual offences against children.

Sammanfattning

År 2015 meddelades en dom från Högsta domstolen som medförde att sexualbrott inte längre ses som egenhändiga brott. Ett sexuellt övergrepp kan således begås på distans, där offret utför den sexuella handlingen på sig själv. Våren 2016 prövades i tingsrätt frågan om även våldtäkt mot barn kunde begås på distans. Övergreppen bedömdes dock istället som sexuellt övergrepp mot barn. Uppsatsen syftar till att undersöka hur det straffrättsliga skyddet för barn som utsätts för grova övergrepp via internet ser ut, samt belysa frågor och problematik kring skyddets utformning. Förutom de traditionella rättskällorna används material i form av bl.a. psykologisk forskning och domar från underrätterna.

Uppsatsen beskriver bl.a. hur grova virtuella övergrepp kan se ut: hur de uppstår, vilka element som finns och konsekvenser av dessa. Det konstateras att barn som utsätts för virtuella övergrepp drabbas på samma sätt som barn som utsätts för övergrepp genom gärningspersonens egenhändighet. Den skam- och skuld känsla som barnet upplever kan vara än starkare då barnet på ett annat sätt varit mer aktiv. Av en kort internationell utblick kan konstateras att kanadensisk reglering fokuserar på den makt och kontroll som övergreppet innebär istället för den fysiska handlingen. Storbritanniens reglering kan sägas se till den fysiska handlingen, men gör inte nödvändigtvis skillnad på vem som utfört handlingen i straffvärdeshänseende. Det konstateras vidare att det i den sexualstraffrättsliga regleringen har börjat ske en förflyttning från de fysiska mot de mentala aspekterna av ett övergrepp. Kränkningen är en central del i bedömningen av de virtuella övergreppen. Samtidigt tycks den fysiska handlingen och vem som utfört den tillmätas stor betydelse i bedömningen om handlingen kan anses vara kvalificerad. Avslutningsvis konstateras att det finns en reglering som fångar upp de handlingar som övergreppen består av. Det kan emellertid sägas vara ett oklart rättsläge huruvida det allvarligaste sexualbrottet mot barn, våldtäkt mot barn, kan begås utan annans egenhändiga utförande av den sexuella handlingen på offret. Det finns dock, utifrån ett barnperspektiv,

anledning att se över, förändra eller tydliggöra gällande rätt för att kunna åstadkomma en koherent straffrättslig reglering av de grova sexuella övergreppen mot barn som begås virtuellt.

Förord

Tiden går fort, de nio terminerna på utbildningen lider mot sitt slut. Efter nästan 17 år av skola och utbildning går mina tankar till farfar, vars föräldrar inte hade ekonomisk möjlighet att låta honom fortsätta studera efter sju år i folkskola. Jag vill därför först och främst rikta min tacksamhet till alla de som kämpat och kämpar för min och alla andra barns möjlighet att gå i skolan och till vidare utbildning.

Tack till min handledare Ulrika Andersson för värdefull vägledning, inputs och goda råd under terminens gång. Nicolina och Karin, tack för alla höstens gapskratt, pratstunder, gemensamma djupa suckar och stärkande kramar. Tack även till Frida och Freja som också varit med och gjort Juridicum till en färggladare, roligare och allmänt bättre plats. Ni alla har förgyllt tillvaron i Lund något makalöst. Det blir tomt utan er i vardagen. Tack till Sofie och Emma, tiden i Lund hade inte blivit hälften så bra som den varit utan er. Tack till min familj, Tobias och alla andra nära och kära som hela tiden, utan prestationskrav, bidragit med glada hejarop, kloka råd, hjälp i alla dess former, nya perspektiv och massor med energi. Ni är alla fantastiska. Tack.

*”Du talar om planer? sa mumintrollet – Har du själv nån?
Ja, sa snusmumriken – jag har en plan. [...] Han hoppade ner
från broräcket och vädrade i morgonluften. Det var en bra dag
att vandra. Bergskammen låg röd i solskenet och vägen
slingrade upp mot den och försvann på andra sidan. Där fanns
en ny dal, och sen kom det nya berg...”*

Ur Trollkarlens hatt av Tove Jansson

Växjö, januari 2017

Moa Larsson

Förkortningar

BrB	Brottsbalk (1962:700)
BUP	Barn och ungdomspsykiatri
Cit.	Förkortas
Ds	Departementsserien
f.	Följande sida
FB	Föräldrabalk (1949:381)
ff.	Följande sidor
FN	Förenta Nationerna
HovR	Hovrätt
IIS	Internetstiftelsen i Sverige
Ju	Justitiedepartementet
Mot.	Motion
NJA	Nytt Juridiskt Arkiv
Prop.	Proposition
RFSU	Riksförbundet för sexuell upplysning
RH	Rättsfall från hovrätterna
SFS	Svensk författningssamling
Skr.	Regeringens skrivelse
SOA 2003	The Sexual Offences Act 2003
SOU	Statens offentliga utredningar
SÖ	Sveriges internationella överenskommelser
TR	Tingsrätt

1 Inledning

1.1 Bakgrund

”Vågar ni höra nånting hemskt? frågade Snusmumriken och tände lampan. Hur hemskt? undrade Hemulen. Ungefär som härifrån till dörren eller lite längre, sa Snusmumriken. Om det säger dig nånting.”¹

Internet är ett revolutionerande, snabbt växande verktyg för att hämta och sprida kunskap och information. Det är en gigantisk lekplats och ungdomsgård där barn och unga kan lära sig nya saker, umgås med kompisar och hitta nya vänner. Dock med efterlämnandet av en bitter eftersmak allteftersom vi inser att det tillsynes är en ideal plattform för människor som förnedrar, hotar och utnyttjar. Hot, kränkningar och övergrepp har tagit nya former. Rättsapparaten ska försöka hänga med.

År 2015 prövade Högsta domstolen ett fall där gärningspersonen inte var på samma rumsliga plats som målsäganden och därför inte själv utförde de sexuella handlingarna. Istället förmåddes målsäganden att utföra dessa på sig själv. Frågan i målet var om ett sådant agerande kunde utgöra sexuellt övergrepp mot barn. Svaret blev jakande.² En gärningsperson som inte varit fysiskt närvarande vid brottet kan därmed dömas för brott. Den tradition som funnits om egenhändighet³ vid sexualbrott torde därmed vara avslutad. I våras uppmärksammades så ett fall i Attunda tingsrätt.⁴ En 22-årig man åtalades för mer än 500 brott mot 89 målsäganden i åldrarna 5–14 år, bl.a. för 8 fall av våldtäkt mot barn, begångna över internet. Åklagaren menade att de handlingar som gärningsmannen förmått målsägandena att utföra på sig själva med hänsyn till kränkningens allvar var jämförliga med samlag. Åklagaren menade att handlingarna därmed hade bedömts som våldtäkt om gärningspersonen själv

---

¹ Jansson (1957), s. 94.

² NJA 2015 s. 501. Se vidare avsnitt 3.3.2. samt 4.3.

³ Egenhändiga brott kan förklaras som brott vid vilka en person själv måste ha utfört den straffbara handlingen för att kunna dömas som gärningsperson.

⁴ TR B 1687-14. Se vidare avsnitt 4.7.

utfört dem på målsäganden, och att så skulle göras även utan gärningspersonens fysiska närvaro och egenhändighet. Tingsrätten ansåg inte handlingarna vara jämförliga med samlag. Mannen dömdes istället för sexuellt övergrepp mot barn.⁵

Det finns en uppfattning hos praktiker att det, trots att teoretisk möjlighet verkar finnas, inte döms för våldtäkt mot barn när övergreppen sker virtuellt.⁶ Varför? Är förklaringen så enkel att de i just de här fallen utförda handlingarna helt enkelt inte var så allvarliga eller av sådan karaktär att de ska anses som våldtäkt? Håller rättsväsendet trots allt kvar vid principen om egenhändighet? Internet får inte uppfattas som eller vara en frizon för sexualförbrytare, är det så idag?

1.2 Syfte och frågeställningar

Framställningen avser undersöka hur det straffrättsliga skyddet för barn som utsätts för grova övergrepp via internet ser ut samt belysa eventuella frågor och problematik kring skyddets utformning. Den övergripande frågeställningen, som är utgångspunkten för uppsatsen, är därför:

- *Finns det, utifrån ett barnperspektiv, anledning att förändra gällande rätt avseende grova sexuella övergrepp mot barn som begås virtuellt?*

För att svara på ovan nämnda frågeställning har framställningen utgått från följande delfrågor:

- *Hur kan virtuella sexuella övergrepp mot barn se ut och vilka typer av handlingar kan övergreppen bestå av?*
- *Hur ser gällande rätt och rättstillämpning avseende grova virtuella sexualbrott mot barn ut?*
- *Vilka argument förs fram i förarbeten och rättstillämpning om rekvisiten och gränsdragningen mellan de olika grova sexualbrotten som begås virtuellt? Kan argumentationen kritiseras ur ett barnperspektiv?*

---

⁵ Dagens Juridik: *Sexövergrepp via internet inte våldtäkt – men gärningsmannen döms till tre års fängelse*; Sveriges Television: *3 års fängelse för nätpedofil*.

⁶ Mailkorrespondens med målsägandebyrå och tidigare åklagare Ulrika Rogland.

1.3 Avgränsning

Framställningen behandlar grova sexuella övergrepp som begås virtuellt mot barn. Med detta avses brottsbeteckningarna sexuellt övergrepp mot barn och våldtäkt mot barn. Övriga sexualbrott avgränsas därmed bort. Sexualbrott som begås egenhändigt av en gärningsperson mot ett barn är inte föremål för uppsatsen. Likaså avgränsas också virtuellt begångna sexualbrott och övergrepp mot personer som inte anses som barn i straffrättslig mening bort. Att framställningen fokuserar på virtuella övergrepp mot barn, och inte vuxna, har gjorts för att kunna göra en djupare, mer riktad undersökning. Ytterligare anledning är att barn tillförsäkras ett starkt skyddsintresse i vår rättsordning varför dessa, om några, bör tillförsäkras ett utökat skydd.

1.4 Perspektiv och teori

1.4.1 Ett barnperspektiv anläggs

1.4.1.1 Vad innebär ett barnperspektiv?

För att på ett bättre sätt analysera rättsligt material är det fördelaktigt att anlägga ett visst perspektiv.⁷ Eftersom ett straffrättsligt skydd för barn är föremål för framställningen faller det sig naturligt att i denna framställning applicera ett barnperspektiv. Barnperspektivet beaktas således vid besvarandet av uppsatsens frågeställningar som diskuteras i uppsatsens avslutande kapitel.

Utgångspunkten i barnperspektivet är respekten för barnets fulla människovärde och integritet.⁸ Barnperspektivet är många gånger centralt och vanligt förekommande i frågor och diskussioner inom familjerätten. Vid beslutsfattande kring vårdnadsregler har det uttalats att barnperspektivet innebär att:

”man försöker förstå barnet och ta reda på hur barnet uppfattar sin situation och eventuella förändringar – att se med barnets ögon. Det handlar också om att analysera vilka följder olika beslutsalternativ kan få för barnet. I detta ingår att lyssna på barnet och respektera det som en individ med egna uppfattningar. Därmed inte sagt att barnets åsikter alltid måste följas. Det är i sista hand den

---

⁷ Sandgren (1995/96), s. 739.

⁸ Prop. 1996/97:124, s. 99; Schiratzki (2014), s. 33.

vuxne som utifrån sina kunskaper och erfarenheter måste fatta beslutet och ta ansvar för det.”⁹

Ett barnperspektiv kan innebära att se en fråga eller problem ur barnets synvinkel. Det kan också betyda att vuxna ser barnet, d.v.s. den vuxne har barnet i sin synvinkel.¹⁰ Här kan framhävas det uttalande som gjordes i förarbeten till införandet av ett barnperspektiv i socialtjänstlagen:

”Socialt arbete med barn måste utföras utifrån ett barnperspektiv, därför att barn inte själva kan göra sig hörda. Barnet är den svagare parten och samhället kan sägas ha ett moraliskt ansvar att bevaka den svagare partens intressen.”¹¹

1.4.1.2 Barnets bästa

Den moderna barnrätten har fört med sig begreppet barnets bästa, som kommer till uttryck i artikel 3 i FN:s konvention om barnets rättigheter¹². Där stadgas att barnets bästa ska komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barn. Begreppet utgör en grundläggande del i barnperspektivet och innebär att tillgodoseende av det individuella barnets unika behov och intressen ska utgöra målsättningen vid frågor som rör barn. Det ska också beaktas vid lagstiftning.¹³ Shiratzki¹⁴ skiljer på barnets bästa i inskränkt bemärkelse, som syftar till att t.ex. skydda barnet mot straffbara handlingar, och barnets bästa i en vidare bemärkelse, som istället kan kopplas samman med pedagogisk lagstiftning som inte kan verkställas rättsligt. Den vidare bemärkelsen kan på så vis tillförsäkra barnet förmåner som andra rättssubjekt inte har.¹⁵ Principen om barnets bästa är på inget vis ny, den har funnits i svensk rätt i vart fall sedan tidigt 1900-tal.¹⁶ Barnkonventionens statuerande kan dock sägas ha bidragit till att tillgodoseendet av barnets bästa i frågor som rör barn numera ses som en självklarhet.¹⁷

---

⁹ Prop. 2005/06:99, s. 38; SOU 2009:68 s. 209 f.

¹⁰ Prop. 1996/97:124, s. 99.

¹¹ Prop. 1996/97:124, s. 99.

¹² FN:s konvention om barnets rättigheter, Convention on the Rights of the Child, New York 20 november 1989, SÖ 1990:20. Härefter barnkonventionen.

¹³ Singer (2012b), s. 17; Schiratzki (2014), s. 11, 31.

¹⁴ Johanna Schiratzki, professor i rättsvetenskap vid Stockholms universitet.

¹⁵ Schiratzki (2014), s. 46.

¹⁶ Singer (2002), s. 48.

¹⁷ Singer (2012b), s. 17; Mattsson (2002), s. 34

Principens innebörd är dock inte glasklar då det inte finns en fast definition av barnets bästa. Innebörden förändras över tid och av det samhälle vi lever i. Vad som under lång tid har ansetts vara barnets bästa kan därför ibland behöva omprövas, och i vissa fall uppdateras.¹⁸ I förarbeten till införandet av begreppet barnets bästa i den socialrättsliga lagstiftningen belystes den varierande innebörd begreppet kan ha:

”Vad som är barnets bästa är inte en gång för alla givet. Begreppet är relativt och betyder olika saker för olika människor beroende på hur barnets behov uppfattas av dem. Begreppets innebörd förändras över tid i takt med att ny kunskap växer fram och värderingar i samhället förändras”¹⁹

Definitionen av begreppet måste således avgöras och få sitt innehåll i varje enskilt fall, men respekten för barnet som ett rättsligt subjekt och som en individ med egna rättigheter kan nu sägas vara centralt. Likaså utgör beaktande av barnets behov, vilja och rätt att komma till tals delar i begreppet barnets bästa.²⁰ Barnets bästa betraktas ofta som en princip. Enligt Mattsson²¹ är det en inte helt oproblematiske uppfattning med hänsyn till begreppets vaga och varierande definition. Både Mattsson och Singer²² talar därför snarare om barnets bästa som en rättslig målsättning, en ledstjärna i arbetet för att på så vis tillgodose barnets behov och intresse i varje enskilt fall och därmed uppfylla själva idén om barnets bästa.²³

---

¹⁸ Ett exempel på en sådan uppfattning är barnagan. Barn som tillkommit genom utomäktenskapliga förbindelser bar föräldrarnas skuld och sågs förr som onda och oberäkneliga, aga ansågs som det enda möjliga sättet att komma tillrätta med detta. Att kuva barn genom aga var därför, vid den tiden, i enlighet med barnets bästa. I samband med upplysningstiden och industrialiseringen under 1700- och 1800-talet började barnen istället ses som formbara med möjlighet till förbättring. Beteendevetenskapen bidrog till ett annat förhållningssätt. Under 1900-talet fick tankar om upprättandet av familjeenheten (som hade splittrats genom industrialiseringen och den medföljande urbaniseringen) genomslag. Barn skulle fostras och lyda, och detta fick om nödvändigt uppnås med aga. Förbud mot aga infördes senare i föräldrabalken 1979. Se Singer (2012b), s. 18 ff.; Singer (2000), s. 51 f, 98.

¹⁹ Prop. 1996/97:124, s. 100.

²⁰ Singer (2012b), s. 17, 25–35.

²¹ Titti Mattsson, professor i offentlig rätt vid Lunds universitet.

²² Anna Singer, professor i civilrätt (särskilt familjerätt) vid Uppsala universitet.

²³ Singer (2000), s. 49; Mattsson (2002), s. 35 f.

1.4.1.3 Intresseteori och viljeteori vid barnets behov och intressen

Singer talar om två förklaringsmodeller när barns rättigheter diskuteras: intresseteorin och viljeteorin. Intresseteorin talar om barnet som *mottagare av en rättighet*. I korrelation *åläggs andra en plikt*, rättslig eller moralisk, att skydda det intresset. Barnet tillförsäkras således tillgodoseendet av rättigheten, även om barnet själv saknar förmåga att själv utkräva eller efterge denna. Hänsyn ska, baserat på barnets förstånd och mognad, tas till barnets önskingar och åsikter, men vid beslut är det de vuxna som avgör vilken betydelse dessa ska tillges. Intresseteorin grundas därför på barnets intressen och behov, och inte på barnet som autonom individ med självbestämmanderätt. Teorin har starkt fäste i det svenska samhället och rättssystemet.²⁴ Barnets *behov* betraktas med ett objektiva synsätt, det vill säga vad det vuxna samhället med ett ”*utifrånperspektiv*” baserat på vetenskap och beprövad erfarenhet anser att barnet behöver. Dels med hänsyn till barns typiska behov i allmänhet, dels till det specifika behovet för det enskilda barnet.²⁵ När det gäller barnets *intresse* är detta istället ett subjektivt betraktelsesätt av hur barnet själv uppfattar sin situation, ett ”*inifrånperspektiv*”. Detta ska tillmätas stor betydelse.²⁶ Avvägningen mellan barnets vilja och behov görs av beslutsfattaren som också avgör vad som är barnets bästa. Barnet som omsorgstagare är underordnad omsorgsgivaren. Makten finns således hos andra än barnet, något som gör barnets status som rättighetsinnehavare otydlig.²⁷

Viljeteorin, å andra sidan, kan sägas ha fokus på *individen som autonom*. Individen är självbestämmande med behörighet att *förfoga över en rättighet*, d.v.s. kräva uppfyllande eller avstå från denna. Problem som lyfts med denna teori är att barn varken är, eller ska vara, självbestämmande. Det kan därför anses att barn således inte har den kompetens som krävs för att utöva sina rättigheter, och kan av den anledningen inte vara innehavare av sådana.²⁸ Det

---

²⁴ Singer (2012a), 77 f.

²⁵ Singer (2012b), s. 34 f.; Singer (2012a), s. 78.

²⁶ Mattson (2002), s. 36 ff.; Singer (2012a), s. 78.

²⁷ Singer (2012a), s. 78.

²⁸ Singer (2012b), s. 39.

krävs med detta synsätt att någon annan, såsom barnets förälder, utövar barnets rätt. En grundläggande uppfattning i viljeteorin är inställningen att barn är kompetenta och självbestämmande, varför ökad mognad ger ökad förmåga till självbestämmanderätt.²⁹ Synsättet ligger väl i linje med artikel 12 i barnkonventionen, som anger att staten ska tillförsäkra barnet rätt att bilda och uttrycka sina åsikter samt få dem beaktade i alla frågor som berör barnet. Åsikterna ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.³⁰

En kombination av de ovan redogjorda synsätten bör göras för att kunna tillgodose barnets bästa, samtidigt som barnet behåller sin roll som rättighetsinnehavare. Barn behöver särskilt skydd, men ska samtidigt kunna förfoga över sina rättigheter. Vetenskap och beprövad erfarenhet i kombination med barnets egen uppfattning om vad som är det bästa för hen är de riktlinjer som enligt Barnkommitténs betänkande från 1997 bör utgöra underlag vid bedömning av barnets bästa i svensk rättstillämpning.³¹

1.4.2 Barnrätt och barns rättigheter

Schiratzki menar att barnrätten³² fyller tre viktiga funktioner då den är normerande, tvistelösande och syftar till att ge barnet skydd. Den för på så vis med sig en styrande lagstiftning som anger straffbara handlingar, rättsskipning genom domstol och en omhändertagande roll.³³

I tidigare avsnitt lyftes barnkonventionens tredje artikel upp. Den stadgar att barnets bästa ska komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barn. Den nästföljande artikeln konstaterar att konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga lagstiftnings-, administrativa och andra åtgärder för att genomföra de rättigheter som erkänns i konventionen. Enligt artikel 34 åtar sig

---

²⁹ Singer (2000), s. 96 f.; Singer (2012a), s. 79.

³⁰ Singer (2012a), s. 79 ff.

³¹ SOU 1997:116, s. 134.

³² Den moderna barnrätten, lagstiftningen kring barn, präglas av att barnet och barnets egna legala relationer till samhället och dess invånare är i centrum för en rättslig bedömning. Detta skiljer sig från äldre rätt då barnets rätt var sammanhängande med en vuxens berättigade rättsliga intressen.

³³ Schiratzki (2014), s. 12.

konventionsstaterna att skydda barnet mot alla former av sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp. Artikel 36 stadgar att alla barn har rätt att skyddas från alla former av utnyttjande som skadar barnet. Om ett barn utsatts för övergrepp eller utnyttjande ska konventionsstaterna främja psykisk och fysisk rehabilitering samt social återanpassning, enligt artikel 39. Det finns nu förslag om att inkorporera barnkonventionen så att denna får ställning som svensk lag.³⁴

I övrigt kan nämnas andra internationella dokument till skydd för barn mot sexuella övergrepp. Ett av dem är Europakonventionen³⁵, där artikel 8 stadgar rätten till respekt för privatliv. Konventionen tillförsäkrar inte bara den enskilde skydd mot statens ingrepp i rättigheten. Medlemsstaten åläggs också en plikt att vidta åtgärder, t.ex. genom lagstiftning, för att tillförsäkra den enskilde skydd för sin privata sfär. Sexuella övergrepp ses som allvarliga ingrepp i en persons privatliv och bör beivras effektivt.³⁶ Även Europarådets konvention om skydd för barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp³⁷, som trädde i kraft 2010, är värd att nämna i sammanhanget. Syftet var att förebygga och bekämpa sexuell exploatering av och sexuella övergrepp mot barn, skydda rättigheterna hos barn som utsatts för dessa brott samt främja ett nationellt och internationellt samarbete mot dessa typer av brott. Här kan också Europaparlamentets och rådets direktiv om bekämpande av sexuella övergrepp mot barn, sexuell exploatering av barn och barnpornografi³⁸ uppmärksammas. Det trädde i kraft 2011 och syftade till att fastställa minimiregler om fastställande av brottsrekvisit och påföljder på området sexuella övergrepp mot barn, sexuell exploatering av barn, barnpornografi och kontaktsökning med barn för sexuella ändamål. Därtill infördes bestämmelser i syfte att stärka åtgärderna för att förebygga dessa brott och förbättra skyddet för dem som blir offer. Det framhölls att barnpornografi

---

³⁴ SOU 2016:19, s. 19.

³⁵ Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Rom 4 november 1950, SÖ 1952:35.

³⁶ Danelius (2015), s. 364 f.

³⁷ Europarådets konvention om skydd för barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp (CETS nr 201), Europeiska fördragsserien, nr. 201. Lanzarote, 25 oktober 2007. Även kallad Lanzarotekonventionen.

³⁸ Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/92/EU av den 13 december 2011 – om bekämpande av sexuella övergrepp mot barn, sexuell exploatering av barn och barnpornografi samt om ersättande av rådets rambeslut 2004/68/RIF.

och andra särskilt allvarliga former av sexuella övergrepp mot barn samt sexuell exploatering av barn ökar och sprids genom användningen av ny teknik och internet. Regeringen bedömde att svensk rätt genom befintlig lagstiftning i huvudsak uppfyllde de åtaganden som angavs i direktivet.³⁹

1.5 Metod och material

Framställningens metodval baseras i huvudsak på Sandgrens⁴⁰ teorier om metoder för rättsvetenskaplig forskning. Sandgren poängterar den åtskillnad som ibland görs mellan sedvanlig gällande rätt i form av lagstiftning och prejudikatinstansers avgörande, och vad han kallar ”gällande rätt i faktisk mening”. Det sistnämnda avser tillämpningen av rätten i t.ex. myndighetsbeslut och avgöranden från första instans.⁴¹ I uppsatsen avses med gällande rätt den förstnämnda, sedvanliga, definitionen. För fastställande av gällande rätt används den rättsdogmatiska metoden i redogörelsen. Material i denna del utgörs sålunda av rättskällorna: lagtext, förarbeten, praxis och doktrin.⁴² Huruvida doktrin utgör en rättskälla är omdiskuterat.⁴³ I denna framställning tillämpas den dock som sådan, med beaktande av att den befinner sig lägst i den hierarkiska ordningen. I sammanhanget kan nämnas att Kleineman⁴⁴ menar att det för att få fram gällande rätt ingår i metoden att analysera materialet som tillämpas.⁴⁵ Framställningen syftar till en vidare framställning än enbart fastställandet av gällande rätt. Därför kan även en rättsanalytisk metod sägas ha anammats. Övrigt material, så som empiriskt material och andra källor i form av t.ex. domar från underrätter, viss psykologisk forskning och rapporter, utgör en del i framställningen för att bl.a. vidga och ge ökad relevans av analysen.⁴⁶ I den analytiska metoden kan också sägas ingå en tanke om ett kritiskt förhållningssätt till gällande rätt.⁴⁷ Vissa menar dock att inte bara sökandet och

---

³⁹ Lagrådsremiss: *Stärkt skydd för barn mot sexuella övergrepp*, s. 14.

⁴⁰ Claes Sandgren, professor i civilrätt vid Stockholms universitet.

⁴¹ Sandgren (1995/96), s. 732.

⁴² Sandgren (2015), s. 43 f.

⁴³ Asp & Ulväng (2013), s. 20.

⁴⁴ Jan Kleineman, professor i civilrätt vid Stockholms universitet.

⁴⁵ Korling & Zamboni (2013), s. 26.

⁴⁶ Användandet av empiriskt material bidrar till en mer vidgad och slagkraftigare rättsvetenskaplig analys. Sandgren (1995/96), s. 728.

⁴⁷ Sandgren (2015), s. 45 ff.

fastställandet av gällande rätt, utan också analyserandet och kritiserandet av denna, ingår i rättsdogmatiken.⁴⁸ Dessa metoder, i den mån de tillämpas i vetenskapligt syfte, har fått anmärkningar. Kritiker menar bl.a. att rättsdogmatiken bara fokuserar på normer och inte på tillämpningen av dessa normer, samt att metoderna innehåller teoretiska brister.⁴⁹ Med detta sagt anser jag ändå valda metoder relevanta.

Uppsatsens huvudsakliga frågeställning avser dels svara på frågan om nuvarande reglering och hantering skyddar barn mot virtuellt begångna grova sexualbrott, dels om en förändring krävs. Uppsatsen innehåller därför också en rättspolitisk argumentation, som syftar till att analysera om rätten bör förändras utifrån det valda perspektivet.⁵⁰ För att ge framställningen och dess slutsatser legitimitet anser jag det vara betydelsefullt och av stor vikt att ge en så neutral och saklig framställning som möjligt.⁵¹ Detta är därför min utgångspunkt och målsättning. Jag är dock övertygad om att lyckas med en sådan sak är en utmaning som förmodligen aldrig kan uppfyllas till fullo. Dessutom antyds av uppsatsens frågeställningar och metodval en tes om att det finns brister i nuvarande gällande rätt i det straffrättsliga skyddet för barn mot grova virtuella sexuella övergrepp.

För framställningen finns i huvudsak ett relevant fall från Högsta domstolen. I övrigt utgör domar från underrätterna underlag för undersökningen av rättstillämpningen. Urvalet av rättsfall har gjorts i huvudsak från sommaren 2015 och framåt då en prejudicerande dom från Högsta domstolen meddelades. Eftersom ett innehåll av domar från olika domstolar runt hela landet kan ge större vikt åt framställningens legitimitet har sådana sökts.⁵² Med hänsyn till det snäva tidsperspektivet från Högsta domstolens dom sommaren 2015 till skrivandet av denna uppsats hösten 2016, har detta dock inte varit fullt möjligt.

---

⁴⁸ Jareborg (2011), s. 123 f.; Hellner (2001), s. 22 ff.; Korling & Zamboni (2013), s. 34.

⁴⁹ Korling & Zamboni (2013), s. 24 ff., s. 44.

⁵⁰ Sandgren (2015), s. 47 f.

⁵¹ Sandgren poängterar vikten av en objektiv och balanserad argumentation som baseras på allsidigt material. Sandgren (2015), s. 48.

⁵² Vissa fall har hittats genom hänvisning från andra fall och medial uppmärksamhet. Vid sökning i databaser har en kombination av sökord som web*, ”sexuell handling” och egenhändig* använts för att finna relevanta rättsfall.

Underrätters avgörande utgör som bekant inte underlag för att fastställa gällande rätt. Uppsatsen syftar dock till att bl.a. ge en bättre bild av vad ett virtuellt övergrepp är, undersöka vilka resonemang som förs och vilka konsekvenser det ger i rättstillämpningen. Dessa avgöranden får därför anses utgöra högst aktuellt material för framställningen.

I syfte att få ett fylligare underlag till uppsatsens analys innehåller uppsatsen också en kortare internationell utblick mot regleringen i Kanada och Storbritannien. Materialet i dessa delar består främst av lagtext, doktrin samt information från en kanadensisk åklagare.

1.6 Forskningsläge

Det finns mycket forskning om sexuella övergrepp, både mot vuxna och barn. Av naturliga skäl är emellertid forskning om just virtuellt begångna sexuella övergrepp inte lika vanligt. Det är ett relativt nytt fenomen som utvecklats i takt med den tekniska utvecklingen. Om nuvarande forskningsläge kan dock sägas följande: Sackemark⁵³ och Schultz⁵⁴ publicerade 2015 den andra upplagan av boken *Näthat: rättigheter och andra möjligheter* som fokuserar på att sprida kunskap om vilka regler som gäller på internet, främst rörande kränkningar. Jag har uppmärksammat tre examensarbeten som skrivits på området. Karolina Toll behandlar virtuella sexuella övergrepp i stort mot både vuxna och barn, skyddsintressen i straffrätten, definitionen av sexualhandlingar samt olika rubriceringar av virtuella sexualövergrepp i sin uppsats *Låt den rätte logga in: en utredning om straffrättens syn på virtuella sexuella övergrepp* (2016). Filiz Rosenqvist Bals uppsats *Sexuella övergrepp mot barn via internet* (2015) tar upp frågor kring hanteringen i rättstillämpningen vid, och rubriceringen av, virtuellt begångna sexuella övergrepp. Ilona Net gör en analys av brister och tillämpningsproblem på området i sin uppsats *Virtuella övergrepp mot barn: en analys av det straffrättsliga skyddets räckvidd i praktiken vid internetrelaterade sexualbrott mot barn* (2015). Detta är material som skrevs innan dom

---

⁵³ Alexandra Sackemark, adjunkt i civilrätt vid Juridiska institutionen vid Stockholms universitet.

⁵⁴ Mårten Schultz, professor i civilrätt vid Stockholms universitet.

meddelades i den uppmärksammade rättegången i Attunda tingsrätt sommaren 2016.

I övrigt kan sägas att regeringen i juni 2016 tog beslut om en uppdaterad handlingsplan till skydd för barn mot människohandel, exploatering och sexuella övergrepp. Åtgärder har vidtagits för att förebygga, skydda och stödja barn samt skapa förutsättningar för att effektivt lagföra gärningsmän. Bland annat har Polismyndigheten i uppdrag att föreslå åtgärder för att bekämpa olika typer av sexualbrott mot barn, däribland internetrelaterade sexualbrott. Medel har också tilldelats Stiftelsen Allmänna Barnhuset för att möjliggöra en fördjupningsstudie om unga som utsatts för sexuella övergrepp via nätet i syfte att se konsekvenser av det och öka kunskapen.⁵⁵

I oktober 2016 överlämnades en utredning med förslag på förändringar i sexualbrottslagstiftningen. Mer om denna utredning tas upp under uppsatsens avsnitt 3.7.

1.7 Terminologi

Med begreppet *virtuellt övergrepp* avses övergrepp som sker när gärningspersonen inte är fysiskt närvarande och utför handlingen. Kontakt sker istället via t.ex. sms, internet, olika applikationer, sociala medier etc. Virtuella övergrepp brukar också benämnas online-övergrepp. Med *grova sexuella övergrepp* som begås virtuellt åsyftas här situationer där en gärningsperson förmår ett barn att utföra sexuella handlingar på sig själv. För närmare beskrivning av hur sådana situationer kan se ut, se kapitel 4 som behandlar olika rättsfall. För att underlätta läsningen används pronomenet *hen* istället för *han* eller *hon*. Det könsneutrala begreppet *gärningsperson* används genomgående, med undantag för uppsatsens redogörelser av rättsfall där samtliga förövare varit män och där ordet *gärningsman* därför används.

---

⁵⁵ Skr. 2015/16:192, s. 1, 27.

1.8 Disposition

Framställningen inleds i kapitel 2 med en allmän redogörelse av hur sexualbrotten har sett ut och behandlats historiskt sett och vilka psykologiska aspekter som kan finnas avseende virtuellt begångna sexuella övergrepp. I kapitlet görs också en utblick mot sexualbrottsregleringen i Kanada och Storbritannien, samt en framåtblickande del. Att förstå vilka värderingar och normer samhället har präglats och idag präglas av anser jag vara av vikt för denna framställning och dess huvudsakliga frågeställning. Detta för att kunna se hur gällande rätt skapas av de värderingar och synsätt som styr samhället, och hur utvecklingen inom området kan se ut framöver. Kapitel 3 behandlar nuvarande reglering och redogör för bestämmelserna om våldtäkt mot barn och sexuellt övergrepp mot barn. Dels beskrivs de rekvisit som kan sägas vara gemensamma för de båda rubriceringarna, dels redogörs också för vad som skiljer de olika brotten åt, nämligen kränkningen i den sexuella komponenten. Kapitel 4 innehåller en rättsfallsredogörelse som bl.a. beskriver domstolarnas bedömning av gärningarna från såväl högsta instans som underinstanserna. De senaste domarna från Attunda tingsrätt och Borås tingsrätt ges relativt stort utrymme, då dessa med hjälp av nedslag i enskilda åtalspunkter ger en djupare inblick i vad gärningen och den sexuella handlingen kan bestå i. Kapitlet avser också visa hur underrätterna resonerar i fråga om bl.a. kränkingsbedömningen. Framställningen avslutas med kapitel 5 där en kortare redogörelse görs av de utgångspunkter framställningen resulterat i. Därefter följer diskussion och resonemang för att med beaktande av det valda perspektivet besvara uppsatsens huvudsakliga frågeställning.

2 Sexualbrott mot barn i straffrätten

2.1 En tillbakablick

2.1.1 Inledning

Synen på sexualbrott, det allmänna rättsmedvetandet och lagstiftning har förändrats gradvis genom historien. Inledningsvis kan sägas att begreppet sexuella övergrepp är relativt nytt och att övergrepp mot barn under lång tid har haft en undanskymd position. En anledning till det kan vara att det har funnits, och kanske i viss mån finns även idag, en tanke om att barn tillhörde sin familj och vad som hände inom familjen var en familjeangelägenhet som stannade inom hemmets väggar.⁵⁶ Tidigare talades främst om incestuösa förhållanden och handlingar. Idag är definitionen av sexuella övergrepp vid och beskriver sexuella handlingar mellan vuxna och barn.⁵⁷ Det kan också nämnas att frågor om och utveckling av kvinnors och barns rättsliga skydd och status har ökat i takt med kvinnors ökade samhällsinflytande.⁵⁸

2.1.2 Från förövare till offer

I Sverige infördes blodskam⁵⁹ som juridiskt brott under 1500-talet. En framträdande motivering till detta var rädslan för vilken genetisk konsekvens som kunde följa av övergreppet. Då blodskam ansågs utgöra ett brott mot kyrkan, och inte mot individen i sig, kunde de båda iblandade⁶⁰ dömas till döden. Så var fallet fram till 1700-talet, då dödsstraff inte längre skulle utdömas för den som utsatts för övergreppet. 1864 avskaffades dödsstraffet även för den som begick handlingen.⁶¹ Att ett barn utsatts för övergrepp ansågs ofta innebära

---

⁵⁶ Diesen & F. Diesen (2013), s. 141.

⁵⁷ Svedin & Banck (2002), s. 17.

⁵⁸ Sutorius (2014), s. 157.

⁵⁹ Vad vi idag benämner incest (från latinets incestus, som betyder oren eller otuktig). Svedin & Banck (2002), s. 17.

⁶⁰ D.v.s. vad vi idag benämner offer och förövare.

⁶¹ Svedin & Banck (2002), s. 17.

att det var något fel med barnet som lyckats ”förföra” en vuxen.⁶² Det dröjde till 1937 innan offret för incest inte längre betraktades som medbrottsling. Detta då man tidigare främst haft fokus på förövarna (oftast män), och inte de utsatta (oftast döttrar).⁶³

Det har funnits en uppfattning att sexuella övergrepp mot barn var en följd av barnets egna sexuella nyfikenhet och intresse. Frågan om ett övergrepp varit en svår upplevelse för barnet ställdes i regel inte.⁶⁴ Fokus på offret och skyddet för individen uttalades först i 1965 års brottsbalk där lagstiftaren yttrade att huvudsyftet var ”att bereda straffrättsligt skydd för barn och ungdom mot sexuella kränkningar, samt i övrigt värna om individens integritet i sexuellt hänseende”.⁶⁵

2.1.3 Uppmärksamheten riktas mot sexuella övergrepp

Under 1970- och 1980-talen belyste en allt starkare kvinnorörelse och andra organisationer sambanden mellan psykisk ohälsa och sexuella övergrepp mot kvinnor.⁶⁶ Hos personal inom t.ex. socialtjänst, polis och sjukvård var kunskapen om sexuella övergrepp mot barn knapphändig.⁶⁷ Med forskning växte emellertid kunskapen, och insikten kom att det var ett problem i alla samhällsklasser, inte bara i lägre socioekonomiska klasser.⁶⁸ Debatten om incest som startade under 1970-talet nådde sin kulmen under 1980-talet då förekomsten av sexuella övergrepp synliggjordes på olika sätt i media. Debatten har ansetts ha stor inverkan på utvecklingen inom området, bl.a. på lagstiftning, myndigheters handläggning, anmälningsbenägenhet och forskning.⁶⁹ Värt att nämna i sammanhanget är också att Sverige som första land i världen förbjöd barnaga 1979, något som ofta tas upp som exempel på en lyckad normerande

---

⁶² Diesen & F. Diesen (2013), s. 141.

⁶³ Svedin & Banck (2002), s. 18.

⁶⁴ Svedin & Banck (2002), s. 21.

⁶⁵ SOU 1953:14, s. 228; Sutorius (2003), s. 192.

⁶⁶ Svedin & Banck (2002), s. 18 f.

⁶⁷ SOU 1998:31, s. 351.

⁶⁸ Svedin & Banck (2002), s. 19.

⁶⁹ Martens (1989), s. 17 f.; Svedin & Banck (2002), s. 19.

och allmänpreventiv lagstiftning.⁷⁰ 1980 blev det förbjudet att skildra och sprida barnpornografi.⁷¹ Fyra år senare utökades skyddet ytterligare för barn och unga mot sexuella övergrepp. Lagstiftningen baserades då på principer som handlade om att skydda barn mot: (1) alla typer av sexuella handlingar inom familjen och (2) sexuella handlingar utom familjen där handlingen riktades mot ett barn. Skyddet avsåg också (3) situationer när sexuellt umgänge mellan unga riskerade att anses som övergrepp.⁷²

Efter barnpornografihärvorna⁷³ under första halvan av 1990-talet som fick stor massmedial uppmärksamhet rasade debatten om regleringen av barnpornografi. Det var nämligen bara spridande, men inte innehav, av barnpornografiskt material som var kriminaliserat vid den här tidpunkten. Nu kom också insikten att bakom varje pornografisk framställning finns en kränkning av ett barn och sambandet mellan barnpornografibrott och sexuella övergrepp lyftes.⁷⁴ Det talades också om den nya teknologiska utvecklingen som skulle medföra än större svårigheter att kontrollera och avslöja kopiering och distribution av barnpornografiskt material. Att Sverige skulle följa efter andra länder och förbjuda även *innehav* av barnpornografi krävdes nu från flera håll.⁷⁵ Som motargument framfördes dock att en sådan kriminalisering skulle utgöra intrång i tryckfriheten.⁷⁶ Debatten resulterade i tillsättandet av en utredning som föreslog förändringar.⁷⁷ 1999 kriminaliserades så innehav av barnpornografi.⁷⁸ De flertalet allvarliga sexuella övergrepp och den ökade kommersiella sexuella exploateringen av barn och unga som uppdagades under 1990-talet resulterade i att 1998 års Sexualbrottskommitté tillsattes. Detta utmynnade i sin tur i ett förslag om införande av ny lagstiftning i brottsbalken för att stärka barn och

---

⁷⁰ Förbudet infördes genom SFS 1979:122. Dess konsekvenser lyfts i SOU 1998:31, s. 351. Förbudet stadgas nu i 6 kap. 1 § FB. Någon straffrättslig sanktion finns inte kopplad till bestämmelsen, detta görs istället genom bestämmelserna om misshandel.

⁷¹ Se prop. 1978/79:179, s. 1 ff.

⁷² Svedin & Banck (2002), s. 19.

⁷³ Här avses Huddingehärvan 1992 och Norrköpingshärvan 1993. I Huddingehärvan uppdagades ett internationellt pedofilnätverk. Omfattande barnpornografiskt material beslagtogs för första gången i Sverige.

⁷⁴ Svedin & Banck (2002), s. 19; Mot. 1993/94:K445.

⁷⁵ Mot. 1993/94:K445.

⁷⁶ Svedin & Banck (2002), s. 19.

⁷⁷ SOU 1997:29, s. 150.

⁷⁸ Prop. 1997/98:43, s. 1; Svedin & Banck (2002), s. 19.

ungdomars ställning.⁷⁹ I ett betänkande av Barnpsykiatrikommittén från 1998 lyftes barn som utsatts för sexuella övergrepp fram som en riskgrupp för psykisk ohälsa. Begreppet trauma började också användas allt oftare när det talades om de konsekvenser som kunde följa av sexuella övergrepp.⁸⁰

2.1.4 2000-talet och dess reformer av sexualbrottslagstiftningen

2.1.4.1 Sexualbrott mot barn får särreglering

År 2005 trädde en ny sexualbrottslagstiftning i kraft. Syftet med reformen var bl.a. att lyfta fram och förstärka skyddet för barn och ungdomar mot att utsättas för sexuella kränkningar. De tidigare bestämmelserna utgick från att det var fråga om sexuella handlingar som riktats mot vuxna. För utdömning av ansvar skulle det föreligga tvång eller våld och brist på samtycke för handlingen. Vid övergrepp mot barn ansågs det inte lämpligt att tala om samtycke och frivillighet, dessutom fick barn sexuell självbestämmanderätt vid 15 års ålder. Detta var argument som framfördes för att ge barn under 15 år ett starkare skydd än den dåvarande regleringen erbjöd. Lagstiftaren ville nu göra skillnad på våldtäkt mot barn och våldtäkt mot vuxna. Det resulterade i den nya brottsrubriceringen *våldtäkt mot barn*. Även brotten *sexuellt utnyttjande av barn* och *sexuellt övergrepp mot barn* infördes.⁸¹ Något krav på tvång förutsattes inte för att bestämmelserna skulle bli tillämpliga.⁸² Genom reformen införde Sverige något som bl.a. USA och Storbritannien haft sedan en tid tillbaka, och som internationellt kallas *statutory rape*, vilket innebär att eventuellt våld, samtycke eller ömsesidighet är irrelevant om barnet är under lovlighetsåldern.⁸³ Även brottsrubriceringen *utnyttjande av barn för sexuell posering* infördes vid denna tidpunkt. Likaså bestämmelsen om ansvarsfrihet vid övergrepp mot barn om åldersskillnaden mellan förövare och brottsoffer var liten.⁸⁴

---

⁷⁹ SOU 2001:14; Svedin & Banck (2002), s. 20.

⁸⁰ SOU 1998:31, s. 68.

⁸¹ Ju 2008:94, under rubriken ”Bakgrund och nuvarande lagstiftning”.

⁸² Singer (2012b), s. 252.

⁸³ Sutorius (2014), s. 160.

⁸⁴ Ju 2008:94, under rubriken ”Bakgrund och nuvarande lagstiftning”.

En annan central ändring som genomfördes vid reformen var att begreppet sexuellt umgänge ersattes med *sexuell handling*⁸⁵ i 6 kap. brottsbalken⁸⁶. Det tidigare begreppet hade kritiserats av flera anledningar, såväl språkliga som sakliga. Syftet med införandet av det nya begreppet var att få en mer pedagogisk terminologi som dessutom kunde beskriva en gärning som består i ett ensidigt handlande och att en sådan handling utgör en sexuell kränkning.⁸⁷

I utvärderingen av 2005 års reform konstaterades att det nya begreppet sexuell handling medfört den utvidgning som lagstiftaren avsett.⁸⁸ Likaså hade gränsdragningen mellan brotten våldtäkt mot barn och sexuellt övergrepp mot barn generellt sett fungerat väl. Det framfördes dock att det eventuellt kunde ifrågasättas om samlag, d.v.s. *samlag eller handling jämförlig med samlag*, skulle vara jämförelsenormen för att ett brott skulle rubriceras som våldtäkt mot barn.⁸⁹ Utredningen drog slutsatsen att det inte kunde anses olämpligt att ha samlaget som en utgångspunkt i avgränsningen av brottet våldtäkt mot barn i relation till de lindrigare brotten. Det framfördes emellertid att lagen borde ge mer utrymme för bedömning av den kränkning handlingen medförde. Utredningen föreslog därför att bestämmelsen skulle innehålla de alternativa rekviriten samlag eller annan sexuell handling som *med hänsyn till den sexuella kränkningens allvar* är jämförlig med samlag.⁹⁰

2.1.4.2 Är det viktigt att sexuella övergrepp mot barn rubriceras som våldtäkt?

Under tiden innan reformen 2005 skrev Lernestedt⁹¹ en artikel där han ställde frågan om det var viktigt att omrubricera sexuella övergrepp mot barn som våldtäkt. I artikeln framförde han att det kunde upplevas stötande att sådana handlingar som barn utsatts för inte bedömdes som våldtäkt utan istället rubricerades som sexuellt utnyttjande av underårig. Lernestedt diskuterade varför det kunde finnas anledning att genomföra en omrubricering. Var det för

---

⁸⁵ För vidare redogörelse om begreppet, se avsnitt 3.3.1.

⁸⁶ SFS 1962:700. Citeras BrB.

⁸⁷ SOU 2010:71, s. 182.

⁸⁸ SOU 2010:71, s. 184.

⁸⁹ SOU 2010:71, s. 292.

⁹⁰ SOU 2010:71, s. 364.

⁹¹ Claes Lernestedt, professor i straffrätt vid Stockholms universitet.

att få ett höjt straffvärde, eller var det för att den allmänna uppfattningen om brottets allvarlighet också skulle korrelera med dess rubricering? Han menade att en omrubricering i förlängningen skulle kunna leda till minskad brottsfrekvens. En omrubricering skulle också kunna bidra till ett bättre psykiskt välmående hos offret genom att t.ex. motverka offrets eventuella tankar om eget skuldbeläggande eftersom ordet våldtäkt visar ett starkare fördömande. Lernestedt påtalade också att juridiska begrepp inte är, och inte heller bör vara, statiska och att det emellanåt kan behöva göras en översyn av begreppens innebörd. Han framförde emellertid att lagstiftningen ofta används som ett billigt, oöverlagt och ofta överksamt medel för att plocka politiska poäng. Lernestedt lyfte också fram synen på svenskar som ibland oförmögna att inta nyanserade moraliska ståndpunkter. Som exempel på denna oförmögenhet nämnde han ett resonemang som innebar att om det ses som vår uppgift att skydda barn ska vi skydda dem så mycket det går. På så vis kan vi inte beskyllas för att inte göra allt vi kan. Därmed intas inte en sådan nyanserad inställning som kan önskas. Lernestedt påpekade också förekomsten av ”uppiskade moraliska stämningar”, där fördömande mot moraliskt förkastliga gärningar visas genom att de straffbeläggs.⁹²

Det kan också påpekas att Asp framhåller att regleringen av separata brott inom samma område, t.ex. sexuella övergrepp, kan sägas signalera en viss hierarki i allvarlighetsgrad. Överlappningarna kan ibland vara så stora att rubriceringen i sig inte behöver ha en avgörande roll för gärningens straffvärde. En enskild våldtäkt behöver således inte vara lika allvarlig i straffvärdeshänseende som en gärning med annan rubricering. Däremot medför hierarkin att brottet generellt i sin helhet betraktas som allvarligare än övriga rubriceringar.⁹³

2.1.4.3 De virtuella arenorna får plats i lagstiftningen

Företeelsen att vuxna söker kontakt med barn i sexuella syften är på inget sätt ny, så har skett på offentliga platser och andra miljöer såsom fritidsaktiviteter och familjeumgänge. Lagstiftaren insåg emellertid att en ny plattform skapades för vuxna personer att söka och etablera kontakt med barn för sexuella syften i

---

⁹² Lernestedt (1998/99), s. 500 ff.

⁹³ Asp (2010), s. 53.

takt med teknikens och internets framväxt. En plattform som kan användas för kontakt med många människor samtidigt och vara nåbar dygnet runt oberoende av var personer befinner sig. Dessutom med möjlighet att gömma sig bakom anonymitet eller falsk identitet. Dessa faktorer ansågs medföra att internet var ett synnerligen effektivt redskap för vuxna som vill utveckla relationer med barn i sexuella syften. Lagstiftaren menade att företeelsen därmed delvis fått en ny innebörd. Det kunde också befaras att sådana kontakter hade ökat i omfattning och mer och mer blivit en del av barns vardag.⁹⁴ För att ytterligare förstärka skyddet för barn mot att utsättas för sexuella övergrepp vid ett fysiskt sammanträffande infördes 2009 brottet *kontakt med barn i sexuellt syfte*, även kallat grooming.⁹⁵ Redan kontaktförsöket blev således en brottslig handling, som en typ av förberedelsebrott, utan att de rättsliga förutsättningarna för ansvar till förberedelse eller försök i 23 kap. 1–2 §§ BrB finns.⁹⁶ På senare tid har det framkommit tillämpningssvårigheter med bestämmelsen, varför en översyn nu görs.⁹⁷

2.1.4.4 Fokus ska ligga på kränkningens allvar

Den senaste reformen inom området sexuella övergrepp mot barn genomfördes 2013 och resulterade i vissa justeringar och tillägg, bl.a. utvidgades tillämpningsområdet för grovt sexuellt övergrepp mot barn. I våldtäktsbestämmelsen ändrades jämförelsenormen från kränkningens art och omständigheterna i övrigt till *kränkningens allvar*.⁹⁸ Vidare betonades att kränkningen i det enskilda fallet kan vara olika om den riktas mot ett barn eller en vuxen.⁹⁹

2.2 Ökad anmälningsbenägenhet

Det är svårt att fastställa omfattningen av sexuella övergrepp mot barn, och om dessa ökar eller minskar. Antalet polisanmälningar av sådana brott har dock ökat. Förmodligen är det ett resultat av den uppmärksamhet som har riktats mot

---

⁹⁴ Prop. 2008/09:149, s. 6.

⁹⁵ SFS 2009:343.

⁹⁶ Jareborg m.fl. (2015), s. 138 f.

⁹⁷ Ds 2015:49.

⁹⁸ SFS 2013:365.

⁹⁹ Prop. 2012/13:111, s. 39 ff.

ämnet de senaste decennierna genom debatter och förändrad lagstiftning. Den uppmärksamhet som riktades mot sexuella övergrepp mot barn under 80- och 90-talen resulterade i att antalet anmälningar ökade med flera hundra procent under perioden 1987–2003.¹⁰⁰ Den ökade anmälningsbenägenheten berodde på att övergrepp inom familjen erkändes som ett problem och föreställningen att förövaren alltid var en pedofil reviderades. Det hävdas numer att det förvisso finns en sexuell dragning till barn hos vissa förövare, men i de flesta fall används barnen som surrogat för vuxna kvinnor. Faktorer som sägs kunna inverka i dessa avseenden är bl.a. en snedvriden kvinnosyn och därmed också snedvriden sexualsyn, behov av makt i kombination med maktlöshet, känslomässig frustration och behov av att bekräfta sig som man i sexuella sammanhang.¹⁰¹

Utöver synliggörandet kan ytterligare förklaring vara att det är antalet övergrepp som har ökat, eftersom internet underlättar för gärningsmän att kontakta och i vissa fall sammanföras med potentiella offer.¹⁰² Faktorer så som hur offret synliggörs i rättsväsendet och samhället samt relationen mellan offer och gärningsperson påverkar också.¹⁰³

2.3 Unga, sex och internet

2.3.1 ”Det var ju bara på internet, det var inte på riktigt”¹⁰⁴

Internetanvändning blir mer och mer en del i vardagen för den svenska befolkningen, så även för barnen. En bidragande faktor sägs vara inträdet av läsplattor och smarta telefoner. Vissa menar att barn idag föds med ena foten i den digitala världen. Ungefär när barnen börjar skolan börjar de ha kontakt med andra via internet.¹⁰⁵

---

¹⁰⁰ Diesen & F. Diesen (2013), s. 141 f.

¹⁰¹ Sutorius (2003), s. 192, 207; Diesen & F. Diesen (2013), s. 142 f.; Sutorius (2014), s. 155.

¹⁰² Singer (2012b), s. 251 f.

¹⁰³ Ju 2004:1, s. 33 f.

¹⁰⁴ Rubriken är en sammanfattning som görs av Sackemark och Schultz avseende tankegångar om internetrelaterad brottslighet. Sackemark & Schultz (2015), s. 15.

¹⁰⁵ IIS: *Svenskarna och internet 2016*, s. 5, 27, 31.

Många övergrepp som sker via internet börjar med en chattkonversation som sedan övergår till konversationer med sexuell karaktär. Därefter kanske samtalet fortsätter med posering framför webbkamera eller genom bildmaterial som skickas över, för att sedan övergå till mer avancerade sexuella handlingar som gärningspersonen förmår offret att utföra. Gränserna flyttas hela tiden, bit för bit.¹⁰⁶ Internet har beskrivits som en trappa där barnet succesivt tar alltmer risker utan att hinna tänka på och inse vidden av konsekvenserna.¹⁰⁷ Ibland möjliggörs övergreppen genom att gärningspersonen har någon form av hållhake på offret, t.ex. genom att gärningspersonen tidigare fått mer eller mindre avklädda bilder på offret och att gärningspersonen hotar med att sprida dessa på internet och till familj och vänner. Offret hamnar i en situation som är svår att ta sig ur och förmås på så vis företa handlingarna.¹⁰⁸

Det finns en uppfattning att kränkningar på internet inte är lika allvarliga som när de sker på mer traditionella plaster för ett sådant beteende, så som skolgårdar, tunnelbanan eller någon annan plats. Internet skapar en distans som gör att förövaren upplever en slags ansvarsfrihet för sitt handlande.¹⁰⁹ Det finns därmed risk för att internet kan uppfattas som en plats där brott inte kan begås.¹¹⁰

2.3.2 Psykologiska aspekter och konsekvenser av sexuella övergrepp mot barn

BUP-Elefanten i Linköping har i ett projekt arbetat med frågor rörande barn och sexuella övergrepp via IT.¹¹¹ I rapporten av projektet konstaterades att många av de barn som utsatts för övergrepp hade ett behov av att bli ”sedda”, uppvaktade och bekräftade, något som förövaren snabbt kunde tillgodose. Många av övergreppen hade utförts när barnen var i sin hemmiljö och därmed upplevt en säkerhet och trygghet.

---

¹⁰⁶ SOU 2016:60, s. 228.

¹⁰⁷ BUP-Elefanten: *Barn och sexuella övergrepp via IT*, s. 16.

¹⁰⁸ SOU 2016:60, s. 228. Se även B 1687-14, s. 46 f.

¹⁰⁹ Sackemark & Schultz (2015), s. 15.

¹¹⁰ Institutet för juridik och internet: *Brottsplats internet*.

¹¹¹ BUP-Elefanten är en barn- och ungdomspsykiatrisk specialenhet vid Universitetssjukhuset i Linköping.

I rapporten konstaterades att barnen uppvisade samma symtom som barn som utsatts för sexuella övergrepp utanför internet. Flera diagnostiserades med posttraumatiskt stressyndrom. Många barn hade en hög grad av ångest, men även dålig självkänsla, skam, skuld, oro och rollförvirring. I rapporten påpekas dock att dessa symtom inte enbart behöver vara orsakade av övergreppen.¹¹² Det konstateras också att den skam och skuld som barnet känt efter övergreppet förstärktes eftersom barnet själv varit aktiv i övergreppen och i kontakten med förövaren. Av rapporten framgår vidare att det behövs mer forskning för att få kunskap om de konsekvenser virtuellt begångna sexuella övergrepp mot barn medför.¹¹³

Att sexuella övergrepp via internet kan drabba barn väl så hårt som övergrepp som begås i verkliga livet och att barn kan uppleva virtuella övergrepp mer skuld- och skamfyllt har även bekräftats av Norlén¹¹⁴. Hon menar att forskningen nu börjat kunna ringa in och förstå de särskilda aspekterna av internetrelaterade övergrepp. Skam- och skuldkänslorna bidrar till att barnen i allmänhet är mindre benägna att anmäla övergreppen. Hon vittnar om att konsekvenserna för de barn som utsatts är liknande, oavsett om övergreppen skett med smicker eller hot. Den känslomässiga reaktionen kan däremot skilja sig åt beroende på vilket sätt gärningspersonen förmått barnet till handlandet. Vidare konstaterar hon att konsekvenserna och skadorna av övergreppen beror på övergreppens omfattning i fråga om tid, grovhet och intensitet. Hon framhåller också att kontakten ofta pågått en längre tid och att barnet många gånger upplever att det utvecklats en relation med gärningspersonen. Barnet skäms över sitt sexuella intresse och vet ibland att det trätt över en gräns men har känt förtroende för gärningspersonen. När gärningspersonens intentioner och syften sedan uppdagas menar Norlén att det uppstår vad man i grund och botten kan kalla ett ”tillitsbrott”.¹¹⁵

---

¹¹² BUP-Elefanten: *Barn och sexuella övergrepp via IT*, s. 34 ff.; se även World Childhood Foundation: *Ny rapport om sexuella övergrepp via IT: Barnets eget risktagande farligast*.

¹¹³ BUP-Elefanten: *Barn och sexuella övergrepp via IT*, s. 50 f.

¹¹⁴ Anna Norlén, psykolog och sakkunnig i brott mot barn över internet.

¹¹⁵ Se sakkunnigförhör i TR B 1687-14, s. 46, 52 samt under tingsrättens bedömning i HovR B 963–15, s. 253 f.

I utredningen från 2010 föreslog kommittén att samlag som jämförelsenorm skulle kvarstå men att en utvidgning skulle ske genom att handlingen skulle bedömas utifrån kränkningens allvar.¹¹⁶ I utredningen lyftes frågan om vilka medicinska erfarenheter som fanns avseende konsekvenserna av sexuella övergrepp mot barn.¹¹⁷ Faktorer som fastslogs vara av särskild vikt i fråga om psykiska och fysiska skador på lång och kort sikt var om övergreppet begåtts av en person nära offret, utövats med våld, skett upprepade gånger eller under lång tid. Andra aspekter var om barnet själv tagit på sig skuld, om övergreppen innefattat orala eller penetrerande samlag, och om det varit stor åldersskillnad mellan offer och förövare. Det konstaterades därmed att inte enbart det sexuella innehållet i övergreppet avgör vilken skada övergreppet medför, utan även på vilket sätt övergreppet inkräktar på barnets integritet. Kommittén menade att det kunde diskuteras vilken betydelse penetration bör ges i förhållande till andra omständigheter, men konstaterade att förekomsten av penetration generellt sett ökar allvarlighetsgraden i kränkningen. Samtidigt framförde kommittén att det fanns skäl att överväga om inte andra omständigheter hade motsvarande eller större betydelse för nivån av kränkningen, sett ur ett barnperspektiv.¹¹⁸ Det påpekades också att det i rättstillämpningen funnits brister vid gränsdragningen mellan våldtäkt mot barn och sexuellt övergrepp mot barn. Som exempel angavs att det i vissa fall förekommit sexuella handlingar där penetration inte varit särskilt tydlig eller ens förekommit, men där kränkningen ändå var betydande.¹¹⁹ I sitt remissvar ifrågasatte ECPAT¹²⁰ samlag som jämförelsenorm för brott mot barn med utgångspunkten att ett barns uppfattning av vad som är kränkande inte kan jämföras med en vuxens.¹²¹

I övrigt framförde kommittén att det av domstolen görs en objektiv bedömning av kränkningen vid gärningstillfället. Risken för fysiska och psykiska skador som kan följa av övergreppet på lång sikt vägs således inte in i bedömningen av

---

¹¹⁶ SOU 2010:71, s. 360.

¹¹⁷ Här åsyftades sexuella övergrepp mot barn överlag, d.v.s. inte med fokus på virtuella övergrepp.

¹¹⁸ SOU 2010:71, s. 302 f.

¹¹⁹ SOU 2010:71, s. 363.

¹²⁰ ECPAT är en politiskt och religiöst obunden barnrättsorganisation som arbetar för en värld fri från barnsexhandel.

¹²¹ SOU 2010:71, s. 296.

kränkningen vid gärningstillfället. Även om barn ibland upplever kränkningen i ett senare skede ansåg kommittén att det ändå, objektivt sett, är en kränkning av barnets integritet vid händelsen. Kommittén menade att den särskilda känslighet för allvarliga skador på lång sikt i kombination med att barn generellt är särskilt utsatta är omständigheter som bidrar till att påverka nivån på kränkningen i höjande riktning.¹²²

2.4 En internationell utblick

2.4.1 Kanada

Kanada är ett land som många gånger liknas med Sverige, och nämns ofta som ett föregångsland i fråga om samtyckesbaserad sexualbrottslagstiftning.¹²³ Landet införde krav på samtycke i sexualbrottsregleringen under 1980-talet.¹²⁴ Kanadensisk rätt baseras på både civil law och common law.¹²⁵ Sexualbrotten hittas i *the Criminal Code, part V*.

Alla handlingar av sexuell innebörd som genomförs utan samtycke från samtliga inblandade är straffbara som *sexual assault*, och har därför inte beteckningen *rape*. Det finns inte någon definition av begreppet *sexual assault*. Begreppet har en vid innebörd, det omfattar allt från beröring av bröst och kön till grova övergrepp med penetration och flera förövare. Samlingsbestämmelsen valdes i syfte att undvika detaljfrågor om hur en händelse eller handling gått till, t.ex. om det förelegat penetration eller ej, hur länge övergreppet varade etc.¹²⁶ Det har framförts att en negativ konsekvens av nuvarande system där sexuella handlingar bedöms under samma bestämmelse är att varningar om *sexual assaults* inte tas på allvar då det i praktiken omfattar så många olika handlingar.¹²⁷

---

¹²² SOU 2010:71, s. 365.

¹²³ SOU 2016:60, s. 142.

¹²⁴ Gotell (2010), s. 210.

¹²⁵ SOU 2016:60, s. 141.

¹²⁶ SOU 2016:60, s. 166.

¹²⁷ SOU 2016:60, s. 173.

I regleringen av sexualbrott mot barn kan sägas att åldern för samtycke höjdes år 2008, från 14 till 16 år. Åldern om 18 år behölls som åldersgräns för analsex.¹²⁸ När en person i sexuellt syfte förmår ett barn att beröra sin egen kropp aktualiseras bestämmelsen *invitation to sexual touching*, enligt section 152 the Criminal Code. Det finns flera fall där denna tillämpats och ansvar utdömts när en gärningsperson instruerat ett barn att beröra sig själv. Brottet anses lika allvarligt som om den tilltalade förmått barnet att röra ett annat barn eller gärningspersonen själv. Det är inte en förmildrande omständighet om uppmaningen varit att röra sig själv och inte den tilltalade. Bestämmelsen är tillämplig även när ingen beröring faktiskt företas. Därmed tillmäts inte så stor betydelse avseende vilket sätt beröringen har utförts. Bestämmelsen tar istället sikte på den dominans och kontroll som utövats mot barnet för den vuxnes sexuella tillfredsställelse, vilken är samma oavsett vem barnet har instruerats att beröra. Straffvärdet är detsamma, och det är svårt att argumentera för att skadan hos barnet är annorlunda beroende på vem barnet är instruerad att beröra.¹²⁹

2.4.2 Storbritannien

I Storbritannien ser regleringen något annorlunda ut. År 2003 genomförde landet en reform av sexualbrotten genom *the Sexual Offences Act 2003*¹³⁰. Syftet var att stärka och modernisera regleringen med målet att lagstiftningen skulle bli mer tydlig och koherent. Flera nya brott infördes och omformuleringar av gamla bestämmelser genomfördes. År 2015 sågs en markant ökning av antalet anmälningar om sexuella övergrepp mot barn. Med anledning av detta klassades sexuella övergrepp mot barn som ett nationellt hot som polisen skulle prioritera.¹³¹

I Storbritanniens reglering kan barn inte samtycka till att företa eller medverka i sexuella handlingar.¹³² Samma typer av gärningar är kriminaliserade för alla barn under 18 år. Dessa görs dock gällande i olika bestämmelser. Vilken

---

¹²⁸ Gotell (2010), s. 220; se även section 159 the Criminal Code.

¹²⁹ Mailkorrespondens med Elizabeth Sheehy, professor vid juridiska fakulteten, University of Ottawa och Meaghan Cunningham, åklagare, avdelningen för sexuellt våld, Ontario, Kanada.

¹³⁰ Härefter SOA 2003.

¹³¹ Sveriges Radio: *Kraftig ökning av övergrepp mot barn i Storbritannien*.

¹³² McAlhone & Wortley (2013), s. 194, 211.

bestämmelse som ska tillämpas beror på om barnet är under 13, 16 eller 18 år. Straffansvaret är nämligen annorlunda i fråga om gärningspersonens insikt om barnets ålder och dennes förhållande till barnet. Gällande brott mot barn under 13 år gäller strikt ansvar, mot barn under 16 år krävs att gärningspersonen inte rimligtvis haft anledning att tro att barnet var 16 år eller äldre.¹³³ När barnet är under 18 år krävs att gärningspersonen har en s.k. *position of trust* till barnet för att gärningspersonen ska hållas straffrättsligt ansvarig.¹³⁴

I regleringen kräver flera av brotten fysisk kontakt mellan personer.¹³⁵ Det finns dock en bestämmelse som kan tillämpas utan gärningspersonens direkta egenhändighet. Section 8 SOA 2003 kriminaliserar gärningar där en person uppsåtligen *causing or inciting another to engage in sexual activity with a child under 13*.¹³⁶ Kärnan i begreppet *inciting* är uppmuntran. Det krävs varken att aktiviteten förtagits, eller att gärningspersonen avsett att aktivitet faktiskt skulle företas.¹³⁷ Maxstraff, som är livstids fängelse, kan utdömas om händelsen innehållit antingen: (1) penetration av barnets anus eller vagina, (2) penetration av barnets mun med en persons penis, (3) penetration av en persons anus eller vagina med en del av barnets kropp eller av¹³⁸ barnet med något annat, eller (4) penetration av en persons mun med barnets penis.¹³⁹

Med hänsyn till vad som sägs i (1), penetration av barnets anus eller vagina, i förhållande till de övriga punkterna, verkar det inte krävas någon fysisk kontakt mellan två personer för att bestämmelsen ska bli tillämplig. Det sägs inte i denna punkt, till skillnad från övriga, med eller av vem penetration måste ske. Denna slutsats stöds också av ett fall där en man stod åtalad för brott då han genom att

---

¹³³ Se section 8, 10 SOA 2003; McAlhone & Wortley (2013), s. 213 f.

¹³⁴ Se section 17 SOA 2003; McAlhone & Wortley (2013), s. 215 f.; Allen (2011), s. 427 f.

¹³⁵ Se t.ex. section 5 SOA 2003, *rape of a child under 13*, som tar sikte på handlingar där det skett penetration av barnets vagina, anus eller mun av en annans penis och barnet är under 13 år samt section 6 SOA 2003, *assault by penetration of a child under 13*, som tar sikte mot handlingar som bestått av penetration av barnets vagina eller anus med en del av gärningspersonens kropp eller något annat, penetrationen är sexuell och barnet är under 13 år. Se även McAlhone & Wortley (2013), s. 211 f.

¹³⁶ McAlhone & Wortley (2013), s. 213.

¹³⁷ Allen (2011), s. 421 f.

¹³⁸ Här avses med ordet *av* innebörden i det engelska ordet *by*, till skillnad från *of*.

¹³⁹ McAlhone & Wortley (2013), s. 213.

ha utgett sig för att vara kvinna och i syfte att sprida dokumentationen, förmått en annan man att utföra en sexuell handling via webbkameran.¹⁴⁰

2.5 Nya perspektiv på sexuella övergrepp

2.5.1 "Its wrongfulness cannot lie in its harmfulness"

Asp¹⁴¹ behandlar frågan om ett eventuellt samtyckesrekvisit i den allmänna våldtäktsbestämmelsen. Han diskuterar vad det innebär att en handling är fel, och hur det relaterar till begreppet skada vid våldtäkt och andra sexuella övergrepp. Asp utgår från en analys som gjorts av Kohan Gardner och Steven Shute. Utifrån ett fiktivt fall de kallar "harmless rape" talar Gardner och Shute om vad som är fel med våldtäkt.¹⁴² Övergreppet i deras fall efterlämnade inte något spår på offrets minne eller kropp. Författarna menar att det som är fel med våldtäkt inte är att det orsakar skada – "its wrongfulness cannot lie in its harmfulness. For it does no harm".¹⁴³ Skada är något som förvisso försvårar det felaktiga, men det felaktiga kvarstår trots avsaknad av skada. De anser att felet med våldtäkt är att individen inte ses som en person som behandlas med respekt för sitt självbestämmande, utan som objekt och att övergreppet avhumaniserar offret.¹⁴⁴ Asp håller delvis med men menar också att svaret är otillräckligt. Asp framhåller det intrång i en persons fysiska integritet som en våldtäkt innebär, och att det är ett område där vi tillmäter autonomi särskilt stor betydelse.¹⁴⁵ Asp tillägger:

"[a]tt skadan av att inte respekteras såsom autonom individ, att inte själv få välja vad man vill göra eller vad man vill låta sig användas till, kan variera med hänsyn till hur starkt intresset av autonomi är i den ifrågavarande kontexten."¹⁴⁶

---

¹⁴⁰ Det var fråga om samma gärning som beskrivs i section 8 SOA 2003, men enligt den allmänna bestämmelsen för vuxna. Se Gillespie A. (2015), s. 270; Herring (2012), s. 89 f.

¹⁴¹ Petter Asp, professor i straffrätt vid Stockholms universitet.

¹⁴² Gardner (2007); Asp (2010), s. 35.

¹⁴³ Gardner (2007), s. 6; Asp (2010), s. 39.

¹⁴⁴ Gardner (2007), s. 7, 16; Asp (2010), s. 35.

¹⁴⁵ Asp (2010), s 40 ff.

¹⁴⁶ Asp (2010), s. 43.

Asp menar att det bör vara mindre fokus på sex såsom en aktivitet i sig för att istället fokusera mer på att sex alltid, eller nästan alltid, förutsätter en hög grad av intimitet och att sexuella övergrepp gör ett intrång i en mycket integritetsnära sfär.¹⁴⁷

2.5.2 Det sårbara subjektet

Brottsbalkens definitioner av sexualhandlingar har genom lagändringar och praxis kommit att handla allt mer om kränkning och integritet. Detta konstateras av Andersson¹⁴⁸ och Wegerstad¹⁴⁹. De menar att denna förändring medför att nya perspektiv på straffrättsliga definitioner av sexuella övergrepp är nödvändiga. De framhåller vidare att:

”[e]tt sådant nytänkande bör ta i beaktande de könsrelaterade aspekterna av sexuella övergrepp, och i sin tur dessas relation till integritet och sårbarhet.”¹⁵⁰

Med stöd av Martha Fineman's teori om det sårbara subjektet utvecklar Andersson och Wegerstad ett resonemang om individen som sårbar istället för autonom. Författarna menar att lagstiftaren utgår från den autonoma förövaren, det autonoma offret eller det sårbara offret. Debatten om införandet av samtycke i den allmänna våldtäktsbestämmelsen har som utgångspunkt en situation med två jämlika individer där båda parter är kapabla att fatta rationella beslut och där deras viljeuttryck ska beaktas i en rättslig prövning. Detta förhållningssätt, med två autonoma parter, har lagstiftaren emellertid frångått i vissa situationer. Exempel på det är regleringen av sexualbrott mot barn och sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning. I dessa fall utgår lagstiftaren istället från att individen av olika anledningar inte är kapabel att kommunicera sin vilja eller att dennes viljeuttryck inte ska beaktas. En individ som har en viss egenskap eller befinner sig i en viss situation behöver skyddas mot andras sexuella handlingar. Det centrala i bedömningen är i dessa fall relationen och maktaspekterna mellan gärningsperson och offer. Om utgångspunkten är att ett subjekt är sårbart kan därför maktaspekter inkluderas i analysen av subjektets handlingsfrihet.¹⁵¹

---

¹⁴⁷ Asp (2010), s.43, 47.

¹⁴⁸ Ulrika Andersson, docent i straffrätt vid Lunds universitet.

¹⁴⁹ Linnea Wegerstad, jur. doktor och tingsnotarie vid Lunds tingsrätt.

¹⁵⁰ Andersson & Wegerstad (2016/17), s. 11.

¹⁵¹ Andersson & Wegerstad (2016/17), s. 11 ff.

3 Våldtäkt mot barn och sexuellt övergrepp mot barn – gällande rätt

3.1 Inledning

Detta kapitel syftar till att klargöra vad som är gällande rätt avseende brotten våldtäkt mot barn och sexuellt övergrepp mot barn. Bestämmelserna stadgas i 6 kap. 4 och 6 §§ BrB. Övriga brott mot barn i 6 kap. BrB utelämnas,¹⁵² likaså barnpornografibrottet i 16 kap. 10 a § BrB. Lagtexten för de här aktuella bestämmelserna finns utskrivet som bilaga till uppsatsen, det kan dock inledningsvis kort påpekas att skillnaden mellan de två bestämmelserna görs genom den sexuella handlingen. För ansvar enligt våldtäktsbestämmelsen ska gärningen bestå i en s.k. *kvalificerad* sexuell handling. En sexuell handling som inte anses kvalificerad bedöms således som en *annan* sexuell handling, varpå bestämmelsen om sexuellt övergrepp blir tillämplig istället.

Redogörelsen utgör ett led i uppsatsens huvudfrågeställning huruvida svensk gällande rätt skyddar barn mot grova sexuella övergrepp som begås virtuellt. Inledningsvis redogörs för vem som anses som barn i sexualstraffrättsligt hänseende samt för den gemensamma terminologin för brotten våldtäkt mot barn och sexuellt övergrepp mot barn. Det för bestämmelserna gemensamma rekvisitet *genomför* fick en utökad innebörd genom NJA 2015 s. 501. Domen är därför central för området virtuella övergrepp och redogörs för under avsnitt

---

¹⁵² Så som: *sexuellt utnyttjande av barn*, 6 kap. 5 § BrB, som kan aktualiseras om rekvisiten för våldtäkt mot barn är uppfyllda, men brottet ses som mindre allvarligt med hänsyn till omständigheterna, *utnyttjande av barn för sexuell posering*, 6 kap. 8 § BrB, som tar sikte på de fall där någon främjar eller utnyttjar att ett barn under 15 år utför eller medverkar i sexuell posering, *köp av sexuell handling av barn*, 6 kap. 9 § BrB, där någon förmår ett barn under 18 år att mot ersättning företa eller tåla en sexuell handling, *sexuellt ofredande* (mot barn), 6 kap. 10 § 1 st. BrB, när någon sexuellt berör ett barn under 15 år eller förmår barnet att företa eller medverka i någon handling med sexuell innebörd, samt *kontakt med barn i sexuellt syfte*, 6 kap. 10 a § BrB, som aktualiseras när en person tar kontakt med ett barn för att senare föröva ett sexuellt övergrepp i någon form mot barnet. Jag vill också här påpeka att det för ansvar enligt bestämmelserna endast krävs oaktsamhet i fråga om barnets ålder, 6 kap. 13 § BrB, samt den ansvarsfrihet som finns i 6 kap. 14 § BrB, som kan tillämpas när det är uppenbart att gärningen inte inneburit något övergrepp.

3.3.2 samt 4.3. Kränkningen i den sexuella handlingen är av central betydelse, kapitlet lyfter därför även fram vad som sagts om kränkning i litteraturen. Avslutningsvis redogörs för den utredning som överlämnades i oktober 2016 där det föreslås att nuvarande 6 kap. BrB ska tas bort och ersättas med ett nytt.

3.2 Vem anses som barn?

Barnkonventionen definierar begreppet barn som varje människa under 18 år, om inte barnet blir myndigt tidigare enligt den lag som gäller för barnet.¹⁵³ I svensk sexualbrottslagstiftning görs åtskillnad på barn under 15 år, och barn mellan 15–17 år. Barn under 15 år har ett absolut skydd mot sexuella handlingar då de helt saknar sexuell självbestämmanderätt. Barn mellan 15–17 år har trots uppnådd ålder för sexuell självbestämmanderätt ett utökat straffrättsligt skydd mot vissa sexuella handlingar.

3.3 Gemensam terminologi

3.3.1 Sexuell handling

Det finns tre olika typer av sexualhandlingar när man talar om sexualbrott: kvalificerad handling¹⁵⁴, sexuell handling och sådana handlingar som inte är så ingripande att de definieras som sexuell handling¹⁵⁵. Det kan ibland uppstå en gränsdragningsproblematik vid bedömningen huruvida en handling är att anse som sexuell i lagens mening, här finns således en begreppsdefinition att vara medveten om. Begreppet sexuell handling förekommer både i bestämmelsen om våldtäkt mot barn och sexuellt övergrepp mot barn. Nedan följer därför en redogörelse av begreppet. Vägledning om vad som utgör en sexuell handling hittas i anslutning till bestämmelsen om sexuellt tvång i 6 kap. 2 § BrB.¹⁵⁶

Vid avgörandet huruvida en handling juridiskt sett ska anses vara en sexuell handling beaktas omständigheter såsom om det: (1) förelegat en *någorlunda*

---

¹⁵³ Artikel 1, barnkonventionen.

¹⁵⁴ D.v.s. sexuella handlingar som med hänsyn till kränkningens allvar är jämförliga med samlag, se vidare avsnitt 3.4.3.

¹⁵⁵ Jfr. *sexuellt berör*, 6 kap. 10 § 1 st. BrB.

¹⁵⁶ Se t.ex. Nilsson, not 261.

varaktig beröring¹⁵⁷ (2) av en naken kroppsdel¹⁵⁸ (3) med ett könsorgan eller en sådan beröring av ett könsorgan. Det kan vara en komplex avgränsning att göra när det förekommit beröring av könsorgan och andra integritetsområden. Beröringen kan nämligen ha saknat sexuellt syfte, eller tvärtom, det kan vara fråga om handlingar som inte är så integritetsnära men som ändå har en karaktär som närmar sig det sexuella, t.ex. kyssande och kramande. Det föreligger inget krav på egenhändighet och även handlingar där det inte förekommit någon varaktig fysisk beröring kan omfattas.¹⁵⁹ Detta var ett av motiven då rekvisitet sexuell handling ersatte det tidigare rekvisitet sexuell umgänge genom reformen 2005. Det nya begreppet var tänkt att omfatta samma handlingar som tidigare, men med viss utvidgning.¹⁶⁰

Faktorer för bedömningen vid gärningar utan varaktig fysisk beröring är om handlingen har (1) en *påtaglig sexuell prägel* och (2) är *ägnad att kränka offrets sexuella integritet*. Att en gärningsperson berör en annan person sexuellt samtidigt som hen onanerar, eller att gärningspersonen förmår offret att själv onanera, är exempel på handlingar som är sexuella handlingar utan att det funnits någon varaktig fysisk beröring. Även samlagsliknande handlingar där direkt beröring hindras av klädesplagg anses som sådana. I förarbeten har uttalats att karakteriserande för sexuella handlingar av det nämnda slaget är att gärningspersonen på ett eller annat sätt *använder eller utnyttjar offrets kropp som ett hjälpmedel för att bereda sig själv sexuell tillfredsställelse*.¹⁶¹ För att ha en påtaglig sexuell prägel räcker det således om handlingen *typiskt sett* syftar till att väcka eller tillfredsställa gärningspersonens och/eller offrets sexuella drift. Att så görs är emellertid inget krav. Även handlingar som typiskt sett inte syftar till att väcka eller tillfredsställa en sexuell drift, men som faktiskt gör det, kan omfattas.¹⁶² En handling kan vara en sexuell handling även om den företagits utan sexuellt syfte.¹⁶³ Detta uttalade Högsta domstolen i NJA 2013 s.

---

¹⁵⁷ Tio sekunder har ansetts tillräckligt, i vissa fall även kortare.

¹⁵⁸ Här räknas även fingrar eller tunga.

¹⁵⁹ Jareborg m.fl. (2015), s. 125 f.

¹⁶⁰ Prop. 2004/05:45, s. 32.

¹⁶¹ Prop 2004/05:45, s. 33 f., 140.

¹⁶² SOU 2001:14, s. 151.

¹⁶³ Jareborg m.fl. (2015), s. 126.

548. I målet stod en man åtalad för våldtäkt efter att ha knuffat ner sin partner på sängen, tagit tag om hennes ben och fört upp sina fingrar i hennes underliv för att göra en s.k. otrohetskontroll. Hovrätten dömde mannen för olaga tvång med motiveringen att han saknat sexuellt syfte. Högsta domstolen påtalade att införandet av begreppet sexuell handling syftade till att stärka och markera varje människas rätt till sexuell integritet och självbestämmande. Högsta domstolen ansåg att våldtäkt förelåg och menade att liknande gärningar alltid har en påtaglig sexuell prägel och alltid är ägnade att kränka den sexuella integriteten när de är påtvingade. Frånvaron av sexuellt syfte hos mannen saknade därmed betydelse för bedömningen.¹⁶⁴

3.3.2 Genomför

Den straffbara handlingen vid våldtäkt mot barn och sexuellt övergrepp mot barn är att gärningspersonen har *genomfört* den sexuella handlingen. Det har ingen betydelse vem som tagit initiativ till den sexuella handlingen.¹⁶⁵

Centralt för hur begreppet genomför ska tolkas är NJA 2015 s. 501. I fallet stod den tilltalade åtalad bl.a. för att med utpressningstvång ha genomfört en sexuell handling med den då tolvåriga målsäganden. Den sexuella handlingen bestod i att målsäganden förmåtts smeka sina bröst och onanera framför en webbkamera samtidigt som gärningsmannen onanerat inför henne via webbkamera. I underrätterna bedömdes gärningen olika. Tingsrätten ansåg att mannen gjort sig skyldig till sexuellt övergrepp mot barn då hot använts för att förmå målsäganden att utföra handlingarna. Hovrätten anförde att gärningsmannen inte kunde sägas ha genomfört handlingen då han själv inte deltagit i den och dömde därför till utnyttjande av barn för sexuell posering och sexuellt ofredande. Högsta domstolen kom fram till att mannens agerande, trots att han inte utfört handlingen själv och inte heller befunnit sig på samma plats som målsäganden, omfattades av bestämmelsen om sexuellt övergrepp mot barn. Mannen hade *genomfört* den sexuella handlingen med målsäganden. För detta

---

¹⁶⁴ Jareborg m.fl. (2015), s. 126.

¹⁶⁵ Prop. 2004/05:45, s. 145.

anfördes två aspekter i bedömningen: den rättsliga regleringen och lagstiftarens intention med denna, samt legalitetsprincipen.

Högsta domstolen konstaterade att bestämmelsen om sexuellt övergrepp mot barn är avsedd att tillämpas på sådana handlingar som inte är så kvalificerade att de med hänsyn till kränkningen är jämförliga med samlag. Det betonades också att begreppet *sexuellt umgänge* ersattes med *sexuell handling* för att omfatta något mer än det tidigare begreppet. Härtill konstaterades att brottet sexuellt övergrepp mot barn är ämnat att tillämpas vid gärningar där en person förmått offret att onanera på sig själv, då ett sådant agerande enligt lagmotiven ska anses som en sexuell handling. Vidare ansågs ett sådant handlande uppfylla kravet på att gärningspersonen, för tillämplighet av bestämmelsen om sexuellt övergrepp mot barn, ska ha *genomfört* en annan sexuell handling.¹⁶⁶

Högsta domstolen övergick sedan till att diskutera huruvida en sådan bedömning var förenlig med legalitetsprincipen och det medföljande analogi- och obestämdhetsförbudet¹⁶⁷. Det påpekades att det inte föreligger något hinder mot att tolka ett straffbud enligt etablerade och allmänt godtagna grunder och principer för att klargöra straffbudets rätta mening. I det aktuella fallet ansåg rätten att gärningen omfattades av det normala betydelseområdet för uttrycket att genomföra en sexuell handling med en annan person. Det riktades dock kritik mot systematiken och den terminologi som utformats i 6 kap. BrB. Bristerna var emellertid inte sådana att det stod i strid med legalitetsprincipen att tillämpa bestämmelsen om sexuellt övergrepp mot barn så som lagstiftaren avsett.¹⁶⁸ Gärningsmannen ansågs, genom att ha förmått målsäganden att smeka sina bröst och onanera inför honom via webbkameran, ha *genomfört* den sexuella handlingen. Agerandet omfattades således av bestämmelsen om sexuellt övergrepp mot barn enligt 6 kap. 6 § BrB. Den tidigare rådande synen på och kategoriseringen av sexualbrott som brott där egenhändighet krävs för

---

¹⁶⁶ Se NJA 2015 s. 501, not 2–6.

¹⁶⁷ *Analogiförbudet* innebär att en straffrättslig bestämmelse inte får utsträckas utöver vad dess ordalydelse medger om det är till nackdel för den tilltalade. *Obestämdhetsförbudet* innebär att ett straffbud måste vara tillräckligt precist och begripligt i sin utformning.

¹⁶⁸ Se NJA 2015 s. 501, not 7–9.

utdömmande av ansvar, verkar således ha övergetts.¹⁶⁹ Högsta domstolen klargjorde att straffbestämmelsen om sexuellt övergrepp mot barn är tillämplig även vid övergrepp som sker på internet. Huruvida detta gäller för samtliga sexualbrott i brottsbalken är emellertid oklart.¹⁷⁰ Noteras kan att Jareborg m.fl. diskuterar i vilken omfattning online-övergrepp kan bestraffas. De menar att utformningen av den allmänna våldtäktsbestämmelsen¹⁷¹ väl täcker den situation att någon via nätet tvingar någon annan att utföra en sexuell handling.¹⁷²

3.4 Våldtäkt mot barn

3.4.1 Allmänt om bestämmelsen

Den som har samlag med ett barn under 15 år eller som med ett sådant barn genomför en annan sexuell handling som med hänsyn till *kränkningens allvar är jämförlig med samlag* döms för våldtäkt mot barn. Vid ansvar utdöms fängelse i lägst två och högst sex år. Detta stadgas i 6 kap. 4 § 1 st. BrB. Paragrafens andra stycke behandlar de fall där en sådan gärning som anges i första stycket begås mot ett barn som fyllt 15 men inte 18 år och som är barn till gärningspersonen, står under dennes fostran eller liknande förhållande.¹⁷³ Det tredje stycket anger omständigheter som gör att brottet i första eller andra stycket skall bedömas som grovt. Sådana omständigheter är om våld eller hot om brottslig gärning förekommit eller om fler än en förgripit sig på barnet eller på annat sätt deltagit i övergreppet, eller om gärningspersonen med hänsyn till tillvägagångssättet eller barnets låga ålder eller annars visat särskild hänsynslöshet eller råhet. Vid ansvar för grovt brott utdöms fängelse i lägst fyra och högst tio år. I avsnittets fortsatta framställning fokuseras främst på bestämmelsens första stycke.

---

¹⁶⁹ Träskman (2004), s. 675 ff.; RH 2004:48 – medgärningsmannaskap ansågs föreligga när en person utövat tvång mot offret och främjade att en annan gärningsman utförde själva sexualhandlingen; SOU 2010:71, s. 195; SOU 2016:60, s. 228 f.

¹⁷⁰ SOU 2016:60, s. 180, 229; HovR B 963-15, s. 302; Jareborg m.fl. (2015), s. 118; SOU 2010:71, s. 194 f.

¹⁷¹ Närmare bestämt 6 kap. 1 § 1 st. BrB.

¹⁷² Jareborg m.fl. (2015), s. 118.

¹⁷³ Singer (2012b), s. 252 f.

Våldtäkt mot barn ska enligt lagstiftaren vara reserverat för de mest allvarliga sexuella kränkningarna.¹⁷⁴ Som tidigare nämnts är utgångspunkten för regleringen att barn saknar förmåga att samtycka till sexuella handlingar. Det krävs därför inte något tvång, hot, utnyttjande av särskild situation eller liknande för att bestämmelsen ska vara tillämplig. Det saknar i princip betydelse till om barnet tagit initiativ handlingen. Ett sådant förhållande dock kan beaktas vid rubriceringen samt om ansvar överhuvudtaget ska utdömas, se 6 kap. 5 och 14 §§ BrB. För ansvar enligt första stycket krävs således att gärningspersonen genomför en s.k. *kvalificerad sexuell handling* mot ett barn under 15 år. Den sexuella handlingen är kvalificerad när den definieras som samlag, eller som en annan sexuell handling som med hänsyn till kränkningens allvar är jämförlig med samlag.¹⁷⁵ Närmare om definitionerna och vad som avses med de olika begreppen redovisas i följande avsnitt.

3.4.2 Samlag

Den begreppsdefinition av samlag som avses i bestämmelsen är densamma som för den allmänna våldtäktsbestämmelsen i 6 kap. 1 § BrB.¹⁷⁶ Endast vaginala och heterosexuella samlag ryms i begreppet.¹⁷⁷ För att samlag ska anses föreligga är det tillräckligt att könsdelarna har berört varandra, det krävs inte att fullbordande eller penetration har skett.¹⁷⁸

Vid virtuella övergrepp förekommer inte någon fysisk kontakt mellan förövare och offer. Övergreppet består istället av situationer där offret utför handlingar på sig själv. Ett sådant övergrepp kan därför inte i juridisk mening utgöra ett samlag. Relevant för bedömningen om ett grovt virtuellt övergrepp mot barn kan utgöra våldtäkt, är istället huruvida handlingen ändå anses kvalificerad. Vad det innebär redogörs för i nästa avsnitt.

---

¹⁷⁴ Prop. 2004/05:45, s. 69 f.; Prop. 2012/13:111, s. 42, 44.

¹⁷⁵ Jareborg m.fl. (2015), s. 131.

¹⁷⁶ Nilsson, not 252.

¹⁷⁷ Samlagsbegreppet föreslås dock ändras till att omfatta samlag av såväl samma som olika juridiska kön. Förslaget påverkar dock inte vilka sexuella handlingar som kriminaliseras. Se SOU 2016:60, s. 220 ff.

¹⁷⁸ Nilsson, not. 231; NJA 1981 s. 253 genom hänvisning från Jareborg m.fl. (2015), s. 121.

3.4.3 Med hänsyn till kränkningens allvar är jämförlig med samlag

Den sexuella handlingen i våldtäktsbestämmelsen är också kvalificerad om den med hänsyn till *kränkningens allvar är jämförlig med samlag*. Som tidigare nämnts ersatte begreppet kränkningens allvar den tidigare formuleringen *kränkningens art och omständigheterna i övrigt*. Ändringen genomfördes då lagstiftaren ytterligare ville markera kränkningens betydelse, snarare än handlingens tekniska karaktär, vid avgränsningen av vilka handlingar förutom samlag som skulle omfattas av bestämmelsen. Vid bedömning av vilka handlingar som ryms i begreppet kränkningens allvar kan vägledning hämtas från kommentarer till den allmänna våldtäktsbestämmelsen i 6 kap. 1 § BrB.¹⁷⁹

I förarbeten till genomförandet av ändringen från uttrycket *kränkningens art och omständigheterna i övrigt* till *kränkningens allvar* påtalades att hänsyn ska tas till om handlingen typiskt sett innebär en sådan allvarlig kränkning som den som kan uppkomma vid ett påtvingat samlag.¹⁸⁰ Handlingar som anses vara *uppenbart* jämförliga med samlag är bl.a. anala och orala samlag och införande av föremål, knytnäve eller fingrar i vagina eller anus.¹⁸¹ Penetration i någon form är en sådan handling som med största säkerhet kan sägas vara jämförlig med samlag. Andra omständigheter som kan ha betydelse för bedömningen om handlingens jämförbarhet med samlag är övergreppets varaktighet och om det medfört smärta, sår eller annan kroppsskada. Beaktas bör också risk för överförande av smitta eller att övergreppet varit särskilt förnedrande eller förödmjukande, t.ex. om det utförs i andras åsyn, inför kamera eller i samband med allvarligt kränkande tillmälen.¹⁸² Om offret sätts i beröring med avföring eller urin är detta särskilt förnedrande. Masturbation av penis är i princip inte jämförligt med samlag.¹⁸³ Vilka omständigheter som skulle kunna innebära att det bedöms som en sådan är oklart. Likaså vid bedömning av masturbation av

---

¹⁷⁹ Nilsson, not 253; Prop. 2012/13:111, s. 113 f.

¹⁸⁰ Prop. 2011/12:111, s. 111.

¹⁸¹ Jarborg m.fl. (2015), s. 122.

¹⁸² Prop 2011/12:111, s. 111; Jareborg m.fl. (2015), s. 122.

¹⁸³ Se NJA 2008 s. 482 II.

klitoris utan införande av fingrar i vagina.¹⁸⁴ I de fall då gärningspersonen onanerar på offret eller förmår offret att onanera åt gärningspersonen är dessa sexuella handlingar ur kränkningssynpunkt i de flesta fall inte att jämföra med samlag.¹⁸⁵

Hur kränkande den sexuella handlingen är görs genom en objektiv bedömning vid varje enskilt fall. Att kränkningen i det enskilda fallet kan anses annorlunda om den riktas mot ett barn eller en vuxen påtalades i den senaste lagändringens proposition.¹⁸⁶ Bedömningen om en handling är jämförlig med samlag kan således, om den utsatte är ett barn under 15 år, i någon mån avvika från när en sådan handling är riktad mot en person över 15 år. En anledning som framförts i samband med detta är att små barn ofta kan ha svårt att ha en klar uppfattning om innebörden av handlingen och om penetration har skett.¹⁸⁷ Resonemanget kan också rättfärdigas med hänsyn till barns utsatthet och att alla sexualhandlingar mot barn utgör en kränkning i sig.¹⁸⁸

3.5 Sexuellt övergrepp mot barn

När en gärningsperson *genomför* en *annan sexuell handling* än som avses i 6 kap. 4 och 5 §§ BrB, kan brottet sexuellt övergrepp mot barn aktualiseras enligt 6 kap. 6 § BrB. Bestämmelsen träder således in när den sexuella handlingen inte når upp till den jämförelsenorm som gäller för våldtäkt mot barn. För brottet utdöms fängelse i högst två år, vid grovt brott lägst ett och högst sex år. Precis som vid våldtäkt mot barn gäller i fråga om ålder samma åldersgränser för sexuellt övergrepp mot barn. Sexuellt övergrepp mot barn skiljer sig från våldtäkt mot barn, förutom straffvärdet, således enbart på det sätt att den sexuella handlingen inte är kvalificerad. Ansvar enligt bestämmelsen har utdömts för gärningar utförda vid virtuella övergrepp, bl.a. genom NJA 2015 s. 501. För vissa av dessa fall redogörs närmare i kapitel 4.

---

¹⁸⁴ Jareborg m.fl. (2015), s. 122.

¹⁸⁵ Prop. 2004/05:45, s. 46, 59, 135 ff.; Prop. 2012/13:111, s. 111 f.

¹⁸⁶ Prop. 2012/13:111, s. 39 ff., 114.

¹⁸⁷ Jareborg m.fl. (2015), s. 131 f.

¹⁸⁸ Prop. 2012/13:111, s. 114.

3.6 Röster om kränkning

3.6.1 Från kroppslig till mental kränkning?

Inledningsvis kan sägas att det i litteratur konstateras att det är djupt kränkande och förnedrande att bli använd och utnyttjad för en annan persons sexuella syfte.¹⁸⁹ I en artikel från 2004 resonerar Lernestedt om vad som är en kränkning.¹⁹⁰ Han konstaterar att vi är på väg från att se kränkningen som något fysiskt till något mentalt. Det felaktiga och klandervärda är att gärningspersonen använder offret som ett redskap för sitt eget sexuella syfte och ändamål. Det är av mindre vikt *hur* gärningspersonen använder sitt offer, det viktiga är istället *att* hen gör det. Lernestedt menar att betoningen på *att* bidrar till en mer friare och svävande tolkning av begreppet sexuell kränkning.¹⁹¹ Lernestedt beskriver också olika situationer och ställer frågan vid vilket stadie en persons handlande utgör en kränkning. Utifrån det diskuterar han kränkningen ur tre olika aspekter: beröring, offrets seende eller vetande och det sexuella uppsåtet.¹⁹² Vid fråga om beröring menar Lernestedt att det finns en schabloniserad skala från det mest till det minst sexuella och konstaterar att den i nedstigande kränkningsgrad utgörs av: ”kön mot kön, kön mot nästan lika laddad kroppsdel (mun, anus, kanske kvinnobröst), kön mot mindre laddad kroppsdel, nästan lika laddad kroppsdel mot mindre laddad kroppsdel samt mindre laddad kroppsdel mot en annan mindre laddad kroppsdel.”¹⁹³ När olika föremål används får det betydelse vilken kroppsdel förövaren penetrerar. Till skillnad från beröringen gäller annat i fråga om offrets seende eller vetande om händelsen. Förekomsten av dessa faktorer är inte nödvändiga, och sällan heller tillräckliga, för att offret ska anses ha blivit kränkt på ett sådant sätt att händelsen föranleder straffansvar. För detta ger Lernestedt exempel om ett sovande offer som utsätts för något sexuellt. Lernestedt framhåller att offrets seende och vetande istället har andra funktioner som rör maktspel och mental koppling mellan förövare och offer. Lernestedt

---

¹⁸⁹ McGregor (2005), s. 231.

¹⁹⁰ Lernestedt (2004). Observera att artikeln är från 2004, varför ändringen av rekvisetet *handlingen med hänsyn till kränkningens allvar är jämförlig med samlag* inte har tillkommit. Lernestedt diskuterar allmänt om när en sexuell handling kränker någon annan.

¹⁹¹ Lernestedt (2004), s. 402.

¹⁹² Lernestedt (2004), s. 409 f.

¹⁹³ Lernestedt (2004), s. 409 f.

påpekar också att motiven och drivkraften bakom en handling kan påverka den straffrättsliga gärningen på flera sätt, bl.a. i fråga om det är en straffvärd handling eller vid beaktande av gärningens straffvärde.¹⁹⁴

I sin avhandling från 2015 behandlar Wegerstad sexualbrotten i svensk lagstiftning med utgångspunkt i brottet sexuellt ofredande. Efter en genomgång av ett fåtal rättsfall och utgångarna av dessa drar Wegerstad slutsatsen att det kan antydast att ett handgripligt antastande av någon framställs som ett självklart fall av ofredande, till skillnad från fall där det varit fråga om icke-kroppsliga gärningar.¹⁹⁵ Wegerstad konstaterar sammanfattningsvis att ”[k]roppsliga integritetskränkningar konstrueras som straffvärda på ett underförstått sätt som inte gäller andra typer av integritetskränkningar”¹⁹⁶. Vidare visar Wegerstad att det därmed finns ett stort fokus på den kroppsliga integriteten, men även integriteten utöver kroppen är skyddsvärd. Vid fråga om avgränsningen mellan sexuellt ofredande och ofredande ges själva handlingen betydelse. Detta visas genom att kroppsliga handlingar som involverar könsorgan och därmed ges en stark sexuell prägel så som samlag och penetrationshandlingar, är underförstådda sexuella handlingar med vissa undantag. Om det istället rör sig om andra handlingar får gärningspersonens avsikt större betydelse för bedömningen.¹⁹⁷

Toll påpekar i sin examensuppsats att det finns en kritik mot samlag som jämförelsenorm. Hon framhåller att Andersson¹⁹⁸ anser det anmärkningsvärt att bedömningen av kränkningen vid ett sexuellt övergrepp styrs av en traditionellt manlig heterosexualitet.¹⁹⁹ Andersson kommenterar också omständigheten att det ur brottsoffrets perspektiv inte är självklart att hen blir mindre kränkt av en handling bara för att den inte motsvarar bilden av ett samlag.²⁰⁰ Toll uppmärksammar också de remissinstanser som yttrat sig kritiska till att

---

¹⁹⁴ Lernestedt (2004), s. 410 f.

¹⁹⁵ Wegerstad (2015), s. 217.

¹⁹⁶ Wegerstad (2015), s. 221.

¹⁹⁷ Wegerstad (2015), s. 307 ff.

¹⁹⁸ Ulrika Andersson, docent i straffrätt vid juridiska fakulteten, Lunds universitet.

¹⁹⁹ Andersson (2004), s. 127; Toll (2016), s. 34.

²⁰⁰ Andersson (2004), s. 126 f.

gärningens likhet med samlag spelar roll, då det utesluter och reducerar allvarliga kränkningar av den sexuella integriteten.²⁰¹

3.6.2 Mot beaktande av känslor och intryck?

Andersson och Wegerstad har i en artikel kommenterat NJA 2015 s. 501²⁰². Författarna konstaterar att offret blev sårbar när hon utförde de handlingar gärningsmannen förmått henne till. De menar att det inte är det kroppsliga intrånget som bestraffas, utan att gärningsmannen förmått offret att utföra handlingen. Kränkningen bestod i att gärningsmannens maktövergrepp skadat offrets integritet.²⁰³ Vidare konstaterar de att Högsta domstolen genom sin dom förmedlar att *sexuell integritet går utöver det kroppsliga*. Författarna lyfter därtill fram den beskrivning av skyddsintressets förflyttning som Lernestedt gör när han säger att:

”[B]ilden av den sexuella integritet som en sexualbrottsreglering skall försvara är på väg att röra sig bort från det fysiska och mot det mentala, bort från det konkreta och mot det abstrakta”.²⁰⁴

Andersson och Wegerstad menar att detta medför att det straffvärda i en handling är vad gärningen gör med den som gärningen riktas mot. Författarna framhåller att det sårbara subjektets upplevelser och känslor får en plats i lagstiftningen och vid gränsdragningar, och att det finns en samexistens av det abstrakta och det kroppsliga.²⁰⁵ En fråga som då uppstår är om utgångspunkten för hur synen på allvarligheten i sexualbrott som begås över internet behöver förändras. Författarna menar att svaret beror på vilket perspektiv som anläggs: om skyddet ska avse den penetrerande handlingen eller friheten att slippa utsättas för sexualisering och objektifiering. Samtidigt konstateras att även om det talas mer om kränkning och integritet vid kriminalisering och gradindelning, får känslor sällan utrymme i straffrätten. Artikeln framhåller att t.ex. rädsla kan påverka hur en person upplever en situation, även om upplevelsen kan vara mer eller mindre korrekt. Författarna menar att de intryck en handling gör, både mot

---

²⁰¹ Prop. 2012/13:111, s. 34; Toll (2016), s. 34.

²⁰² Se avsnitt 3.3.2 samt 4.3.

²⁰³ Andersson & Wegerstad (2016/17), s. 14.

²⁰⁴ Lernestedt (2004), s. 402.

²⁰⁵ Andersson & Wegerstad (2016/17), s. 15.

individens och samhället, är en faktor som kan urskilja klandervärda beteenden. Fokus blir då mer på vad handlingen åstadkommer och kan åstadkomma, än på vilket sätt handlingen utförs.²⁰⁶

3.7 Ett starkare skydd för den sexuella integriteten – SOU 2016:60

3.7.1 Allmänt om utredningen

Det finns förslag till ändringar i nuvarande sexualbrottslagstiftning. I oktober 2016 överlämnade 2014 års sexualbrottskommitté sitt betänkande *Ett starkare skydd för den sexuella integriteten*.²⁰⁷ Uppdraget bestod främst i att göra en översyn av det allmänna våldtäktsbrottet, vilket resulterat i ett förslag om införande av samtyckesreglering. Rörande sexuella övergrepp mot barn skulle utredningen behandla frågan om det borde införas straffskärpning för brottet våldtäkt mot barn. Kommitténs uppdrag bestod också i att analysera huruvida befintlig lagstiftning erbjuder ett tillräckligt starkt skydd mot vissa sexuella övergrepp som med hjälp av modern teknik sker via internet.²⁰⁸

3.7.2 Sluta lappa och laga – förslag om ett nytt sjätte kapitel i BrB

Av den översyn som gjorts anser kommittén att de gärningar som bör vara straffbara också är det, men påpekar att det finns vissa brister och problematiska situationer, däribland att:

” [H]antering av de s.k. virtuella våldtäkterna har, i vart fall fram till relativt nyligen, varit svåra att inrymma i det befintliga regelverket. [...] finns det alltså fortfarande situationer där den sexuella integriteten och självbestämmanderätten kränks och där det är tveksamt om gärningen omfattas av ett tillräckligt starkt straffrättsligt skydd.”²⁰⁹

Med bakgrund av detta anser kommittén att det finns skäl att överväga ändring av nuvarande sexualbrottslagstiftning.²¹⁰ Bland annat föreslås att nuvarande 6

---

²⁰⁶ Andersson & Wegerstad (2016/17), s. 16 ff.

²⁰⁷ SOU 2016:60, s. 1 ff.

²⁰⁸ SOU 2016:60, s. 13, 215 ff.

²⁰⁹ SOU 2016:60, s. 15.

²¹⁰ SOU 2016:60, s. 15.

kap. BrB ska upphöra att gälla och istället ersättas med ett nytt sjätte kapitel med ny lydelse.²¹¹ Brottsbeteckningen våldtäkt och sexuellt övergrepp föreslås ändras, både avseende de allmänna bestämmelserna och bestämmelserna för barn. Detta med motiveringen att begreppet våldtäkt förvisso har en stark betydelse och innebörd hos allmänheten, men att beteckningen kan vara missvisande och kan bidra till en felaktig uppfattning om vad som är en ”riktig” våldtäkt. Med hänsyn till både normativa och språkliga skäl föreslås istället att brottsbeteckningarna för våldtäkt mot barn och sexuellt övergrepp mot barn ersätts med beteckningarna *sexuellt övergrepp mot barn* respektive *sexuell kränkning av barn*. Om förslaget går igenom kommer de kvalificerade sexuella handlingar som idag hänförs till våldtäktsbrottet istället rubriceras som sexuellt övergrepp och därmed vara den allvarligaste formen av sexualbrott. De handlingar som är en annan sexuell handling och som idag går in i rekvisiten för sexuellt övergrepp, föreslås istället ha brottsbeteckningen sexuell kränkning.²¹² I utredningen konstateras att ett sexuellt övergrepp orsakar stor skada både för offer och samhället, och att det har ett mycket starkt skyddsvärde. Kommittén föreslår därför ett införande av ytterligare grad för brottet sexuellt övergrepp; *synnerligen* grovt sexuellt övergrepp. Detta vid brott både mot vuxna och barn, för att på så vis öka straffbarheten och uppnå en ökad särskiljning av brottets allvarlighetsgrad vid grova brott.²¹³

3.7.3 Tydliggör det slopade kravet på egenhändighet

Det nya 6 kap. BrB föreslås vara teknikneutralt, och kan således tillämpas när sexuella handlingar genomförs t.ex. via internet.²¹⁴ Utredningen konstaterar vidare att det förvisso är klaggjort att sexualbrott inte är egenhändiga brott och därför kan utföras på distans. Det bör dock tydliggöras att sexuella handlingar som sker t.ex. via telefon, internet eller annat media omfattas av straffansvar enligt bestämmelserna om sexuellt övergrepp, sexuell kränkning, sexuellt övergrepp mot barn och sexuell kränkning av barn. I fallen rörande barn föreslås

---

²¹¹ SOU 2016:60, s. 71, 186.

²¹² SOU 2016:60, s. 16 f, 75 f., 187 ff.

²¹³ SOU 2016:60, s. 22, 244 f.

²¹⁴ SOU 2016:60, s. 215 ff.

detta göras genom att det i första stycket i det nya 6 kap. 6 och 9 §§ BrB²¹⁵ ska tilläggas att samma ansvar ska dömas ut om genomförandet består i att barnet utför handlingen på sig själv eller någon annan. Utredningen menar att det på så vis blir klarlagt att sexualbrott inte är s.k. egenhändiga brott och att sexualbrott kan utföras på distans. Förslaget ger dock inte någon närmare vägledning i vad som bör beaktas i fråga om kränkingsbedömningen och gränsdragningen mellan bestämmelserna. Utredningen uttalar att bedömningen av den sexuella handlingen kommer vara beroende av hur kränkande handlingen anses vara i det enskilda fallet, och överlämnar bedömningen till rättstillämpningen.²¹⁶

---

²¹⁵ Nya 6 kap. 6 § BrB har brottsbeteckningen sexuellt övergrepp (motsvarande nuvarande 6 kap. 4 § BrB), 6 kap. 9 § BrB har brottsbeteckningen sexuell kränkning av barn (motsvarande nuvarande 6 kap. 6 § BrB). SOU 2016:60, s. 445 ff.

²¹⁶ SOU 2016:60, s. 234 f.

4 Rättstillämpning

4.1 Inledning

I detta kapitel redogörs för ett urval av domar. Alla fall behandlar olika typer av grova virtuella sexuella övergrepp mot barn där handlingen utförts utan gärningsmannens²¹⁷ egenhändighet. I de flesta fall har övergreppen skett via internet. Urvalet består av en hovrättsdom som meddelades innan Högsta domstolens avgörande NJA 2015 s. 501, och fem underrättsdomar som kommit därefter. NJA 2015 s. 501 är med i redogörelsen för rättstillämpningen även om så normalt sett ej görs. Detta då jag även gått igenom underrätternas domar i målet. Det syftar också till att ge en tydlig brytpunkt mellan domar innan och efter den prejudicerande domen. För att underlätta för läsaren kommer förkortningen GM²¹⁸ och TT²¹⁹ att användas. Rättsfallsredogörelsen görs i kronologisk ordning för att läsaren ska få en överblick över hur resonemangen som förs förändrats under tiden innan och efter avgörandet från Högsta domstolen.

De underrättsavgöranden som redovisas utgör inte gällande rätt. De används istället här för att se hur gällande rätt tillämpas i våra domstolar och vilka resonemang som förs av olika omständigheters betydelse för rubriceringen av en gärning. Det som undersöks är således hur virtuella övergrepp tar form, hur de kan se ut, hur sådana handlingar bedöms i kränkingshänseende och vilken gränsdragning mellan brottsrubriceringar som följer av detta. De senaste domarna från Attunda tingsrätt och Borås tingsrätt ges relativt stort utrymme, då dessa med hjälp av nedslag i enskilda åtalspunkter syftar till att ge en djupare förståelse och insikt i vad de sexuella handlingarna kan bestå av. Det kan nämnas att det av domarna kan urskiljas ett något inkonsekvent användande av begreppet onanera, vilket i en större bild möjligtvis kan leda till viss förvirring. Detta diskuteras inte närmare här, men är föremål för analysen i avsnitt 5.2.

---

²¹⁷ Det förekommer bara män som gärningspersoner i samtliga av dessa fall.

²¹⁸ Gärningsman/Gärningsmän.

²¹⁹ Tilltalad.

4.2 HovR för Nedre Norrlands dom i mål nr B 304-13

Domen är ett exempel på hur kravet på egenhändighet fick genomslag i bedömningen av en gärnings brottsbeteckning.²²⁰

I målet stod en ung man åtalad för bl.a. våldtäkt mot barn mot tre målsäganden. GM hade genom hot förmått målsägandena att stoppa upp fingrar och olika föremål (bl.a. penna och mascara) i vagina och anus samt fört dessa in och ut medan flickorna visade sig i webbkamera. Sammanlagt var det fråga om ett hundratals tillfällen. Hoten bestod i att GM skulle sprida bilder på målsäganden på internet, om hon kontaktade polisen skulle GM förstöra hennes liv. Han hotade också en målsägande att döda hennes mamma. Kontakten hade i de flesta fall pågått under lång tid. GM hade använt sig av falska identiteter och det hade förelegat inslag av förföljelseliknande karaktär.

I hovrättens domskäl framfördes traditionen av sexualbrott som egenhändiga brott. Rätten påpekade att GM inte vid något tillfälle befunnit sig på samma plats som målsägandena och att han inte förmått någon annan att utföra eller genomföra en sexuell handling med målsägandena. GM ansågs därför inte ha genomfört de sexuella handlingarna. Hovrätten framhöll också att det i förarbeten uttalats att det inte är en sexuell handling jämförlig med samlag att förmå någon att onanera åt en annan person. Hovrätten ansåg därför att våldtäktsbrottet inte var avsett att tillämpas på gärningarna i målet. Mannen dömdes istället för bl.a. grovt utnyttjande av barn för sexuell posering.²²¹

4.3 NJA 2015 s. 501

Högsta domstolens dom meddelades i juni 2015 och är redogjord för i avsnitt 3.3.2. Det kan erinras om att det var i denna dom som högsta domstolen uttalade

---

²²⁰ Dom i målet meddelades cirka två år innan NJA 2015 s. 501. Vid tidpunkten hade inte heller den ändring som genomfördes 2013 trätt i kraft, vilket bl.a. innebar att bedömningen huruvida den sexuella handlingen var jämförlig med samlag, skulle göras med hänsyn till kränkningens art och omständigheterna i övrigt.

²²¹ HovR B 304-13, s. 2, 4 ff.; Se även Infotorg: *Våldtäktsbrott kan inte begås "på distans"*.

att en gärningsperson kan anses ha genomfört en annan sexuell handling även när denne förmått offret att utföra en sådan handling på sig själv. Domen har fått stor betydelse för bedömningen av övergrepp som begås via internet.

Efter återförvisningen från Högsta domstolen dömde hovrätten GM till sexuell övergrepp mot barn då han förmått målsäganden att smeka sina bröst och onanera inför honom. Att GM hotat målsäganden till detta ansågs vara försvårande men inte en anledning till att bedöma gärningen som grovt brott då det inte ansågs som ett hänsynslöst utnyttjande av målsäganden. Det framgår i hovrättens domskäl att GM också förmått målsäganden att föra upp ett främmande föremål i sitt underliv. Inte heller detta ansågs som skäl för att bedöma gärningen som grovt brott.²²² Noteras kan att förekomsten av penetration i handlingen inte var en omständighet som direkt uttalades i referatet från Högsta domstolen. I referatets inledning formulerades de två åtalpunkternas handlingar på olika sätt. Formuleringen av handlingen i den ena åtalpunkten, där målsäganden penetrerat sitt underliv, var att GM förmått målsäganden att smeka sina bröst och onanera inför GM. Formuleringen under den andra åtalpunkten²²³ var att handlingen bestod av ett försök att förmå målsäganden att smeka sig själv på bröstet och könsorganet samt onanera inför GM. Senare i referatet beskrevs de två åtalpunkternas handlingar på samma sätt – GM hade förmått målsäganden att smeka sina bröst och onanera inför honom.²²⁴

4.4 Svea HovR dom i mål B 963-15

Domen är en av de första underrättsdomarna som baserades på Högsta domstolens uttalande i NJA 2015 s. 501.²²⁵

Två GM stod åtalade för bl.a. sexuell övergrepp mot barn. De hade i syfte att få sexuell tillfredsställelse förmått eller försökt förmå målsägandena till sexuell

---

²²² HovR 1532-15, s. 6 f.

²²³ Enligt beskrivningen av gärningen i hovrättens domskäl förekom inte försök till penetration vid detta tillfälle

²²⁴ NJA 2015, s. 501, p. 1, 11.

²²⁵ Tingsrätten hade i sin dom som avkunnades i december 2014, d.v.s. innan Högsta domstolen uttalat sig i NJA 2015 s. 501, bedömt gärningarna som utnyttjande av barn för sexuell posering, vid flera fall grovt brott.

posering samtidigt som målsägandena penetrerade sig själva med fingrar eller föremål (så som ljus, deodorant och hårborste) i underliv och analöppning, onanerade på sig själva, smekte sina underliv och särade på blygdläppar och skinkor inför kameran. Vid vissa tillfällen skedde penetration av underliv och analöppning samtidigt. Målsägandena hade utfört handlingarna i GM:s direkta åsyn. GM hade uppnått detta med smicker, tjat och i vissa fall hot. De hade utgett sig för att vara pojkar eller flickor jämnåriga med målsäganden. De hade också använt påhittade identiteter för att skapa en hotfull situation för målsäganden.

Hovrätten tog bl.a. stöd av Högsta domstolens dom i bedömningen att det var juridiskt möjligt att begå sexuellt övergrepp mot barn via internet, ansvar skulle därför utdömas för brottet. Därtill ansåg hovrätten att tillvägagångssättet inneburit så hotfulla situationer, varit så beräknande och förledande att gärningarna skulle bedömas som sexuellt övergrepp mot barn. Brotten bedömdes som grova med hänsyn till målsägandes ålder samt den hänsynslöshet som präglat gärningarna genom det tillvägagångssätt som använts.²²⁶

4.5 Svea HovR dom i mål B 6051-15

I målet var det inte fråga om ett övergrepp begånget över internet. Gärningsmannen hade vid tillfället varit fysiskt närvarande, däremot hade gärningen begåtts utan egenhändigt agerande från gärningsmannen. Hovrätten ansåg att det förelåg en *kvalificerad* sexuell handling vid målsägandens egen utförda penetration av anus med ett föremål.

I målet stod en man åtalad för grov våldtäkt av en vid tillfället 15-årig flicka. Den TT hade genom uppmaning förmått målsäganden att själv föra in en analplugg i sin ändtarm. De båda befann sig i samma rum och flickan hade kvar analpluggen i sin ändtarm under lång tid.

---

²²⁶ HovR B 963-15, s. 301 ff.

Hovrätten påpekade det uttalade som gjorts i förarbeten att införande av t.ex. föremål eller fingrar i anus på en person kan vara en sådan sexuell handling som är jämförlig med samlag. I fråga om omständigheten att det var målsägande själv som fört upp analpluggen tog rätten stöd av vad som uttalats i förarbetsuttalanden samt i NJA 2015 s. 501. Hovrätten ansåg således att den TT hade genomfört en sexuell handling med flickan och att den var kvalificerad. Mannen frikändes emellertid från våldtäkt då hovrätten inte fann det tillräckligt utrett att den TT haft uppsåt i fråga om att flickan befunnit sig i en särskilt utsatt situation, vilket krävdes för utdömande av ansvar då målsäganden fyllt 15 år.²²⁷

4.6 Svea HovR dom i mål B 5801-15

Målet innehöll sådana handlingar som hovrätten ansåg medföra att ett sexuell övergrepp mot barn bedömdes som grovt brott. I en kommentar till media från åklagaren uttalades att händelserna från åklagarhåll kallades virtuell våldtäkt, men att handlingarna, hur förnedrande de än varit, inte kunde utgöra våldtäkt när barnen själva utfört handlingarna.²²⁸

Målet var omfattande med 68 målsäganden. Åtalet innehöll flera händelser som åklagaren bl.a. rubricerat som grovt sexuellt övergrepp mot barn eller grovt sexuellt tvång. Flera av målsägandena hade förmåtts posera framför webbkameran och vissa hade därtill tvingats utföra sexuella handlingar på sig själva samtidigt som GM dokumenterade detta.²²⁹ Händelserna innehöll både anal och vaginal penetration.²³⁰

En målsägande hade genom hot förmåtts att via Skype bl.a. utföra anal penetration på sig själv med föremål. Hovrätten ansåg att gärningen utgjorde sexuellt övergrepp mot barn. Sessionen pågick i tre timmar, handlingarna var grovt förnedrande och smärtsamma för målsäganden varför gärningen bedömdes som grovt brott. Efter händelsen blockerade målsäganden kontot. Ett

---

²²⁷ HovR B 6051-15, s. 8 ff.

²²⁸ Svenska Dagbladet: *68 flickor i "virtuell våldtäkt" – nu väcks åtal.*

²²⁹ HovR B 5801-15, s. 12 f.

²³⁰ HovR B 5801-15, s. 31.

halvår senare fick hon dock kontakt igen med GM, som nu använde att annat användarnamn. Genom hot om att GM skulle lägga ut material på henne förmåddes hon gå in på en offentlig toalett och utföra olika sexuella handlingar, bl.a. innefattade anal penetration. Då flickan då hade hunnit fylla 15 år dömdes GM för sexuellt tvång, grovt brott.²³¹

Hovrätten uttalade i den samlade bedömningen att det i målet varit fråga om grovt förnedrande handlingar. Dessa bestod av att naken krypa runt på golvet, sära på skinkorna, svanka och trycka upp rumpan mot webbkameran, göra olika rörelser samtidigt och därtill kalla sig själv för hora eller liknande, skriva hora på sitt bröst, spotta på sig själv, slicka på föremål som varit inne i anus, fortsätta att utföra en handling trots att målsäganden bajsat på sig och att använda olika föremål för penetration. När detta förelegat bedömdes brotten som grova.²³²

4.7 Attunda TR dom i mål B 1687-14²³³

4.7.1 Bakgrund

Målet fick stor uppmärksamhet då det var första gången någon åtalades för att via internet ha gjort sig skyldig till våldtäkt mot barn efter Högsta domstolens uttalande i NJA 2015 s. 501. Åklagaren menade att handlingarna bedömts som kvalificerade om GM själv utfört dessa på målsäganden, och att så skulle göras även utan dennes fysiska närvaro och egenhändighet. Tingsrättens bedömning redogörs för i avsnitten nedan, men det kan redan här sägas att rätten inte i någon del rörande åtalen om våldtäkt mot barn eller försök därtill gick på åklagarens linje. Generellt sett rubricerades händelserna istället som sexuellt övergrepp mot barn enligt åklagarens andrahandsyrkanden.²³⁴ Tingsrätten kan möjligtvis sägas förmedla en uppfattning om att ett övergrepp utan fysisk kontakt från någon annan än offret själv²³⁵ inte kan utgöra en kvalificerad handling.

---

²³¹ HovR B 5801-15, s. 59, 284. Se även TR B 8098-13, s. 127 f.

²³² HovR B 5801-15, s. 275.

²³³ Utöver domen baseras redogörelsen också på vad som skrivits om denna i SOU 2016:60, s. 231 ff.

²³⁴ TR B 1687-14, s. 23 f, 55.

²³⁵ D.v.s. fysiskt kontakt mellan två personer krävs.

GM stod åtalad för mer än 500 brott mot 89 målsäganden i åldrarna 5–14 år. Åtalet gällde ett stort antal andra sexualbrott, allt utfört via internet.²³⁶ GM hade på sociala medier sökt upp konton på måfå i syfte att få bilder med sexuellt innehåll, främst på bröst och underliv. Han fick inga bilder från kvinnor i sin egen ålder, varför han istället sökte upp yngre flickor. Konversationen inleddes med en hälsningsfras, för att sedan komma in på sex. Om flickan sa något dåligt om sig själv svarade GM med en komplimang. I syfte att få sexuella bilder skickade GM bilder när han hade handen innanför byxorna eller på sin erigerade penis. När GM fick bilder med sexuellt innehåll kände han att han hade lyckats med något. GM kontaktade allt yngre flickor. Han uppgav alltid sin ålder till något äldre än flickans eftersom han hade uppfattningen att de inte vill prata med någon som var mycket äldre än de själva. De sexuella handlingarna bestod i att barnen fört in fingrar eller föremål i sina underliv eller anus, och i flertalet fall samtidigt onanera. I flera fall hade GM fått sin vilja igenom med tjat, smicker och vilseledande om sin ålder.²³⁷ Målet har överklagats till Svea hovrätt, förhandlingen pågår och dom förväntas avkunnas under våren 2017.²³⁸

4.7.2 Tingsrättens bedömning

4.7.2.1 Genomfört?

Tingsrätten började med att besvara frågan huruvida mannen kunde anses ha *genomfört* de sexuella handlingarna med målsägandena. Handlingarna företogs inte framför en webbkamera där mannen kunde följa handlingarna i realtid, så som var fallet i NJA 2015 s. 501. Istället tog målsägandena bilder på sig själva när de utförde handlingarna och skickade sedan bilderna till den tilltalade i mer eller mindre direkt anslutning till eller under intensiva chattkonversationer. GM:s syfte var att få bilder med sexuellt innehåll. Det var också klart att han önskat få bilder i nära anslutning till att målsägandena genomfört handlingarna. Tingsrätten ansåg därmed att mannen hade *genomfört* de sexuella handlingarna.²³⁹

---

²³⁶ TR B 1687-14, s. 42, 45.

²³⁷ TR B 1687-14, s. 49.

²³⁸ Mailkorrespondens med Svea hovrätt.

²³⁹ TR B 1687-14, s. 52 ff.

4.7.2.2 Kvalificerad handling?

Tingsrätten ansåg inte handlingarna som *kvalificerade*.²⁴⁰ För bedömningen anförde rätten följande: (1) Kränkningen ansågs generellt sett lägre då målsägandena hade utfört handlingarna i enrum och inte i direkt åsyn av GM.²⁴¹ (2) Det måste tillmätas betydelse i sammanhanget att det inte varit gärningsmannens egna fingrar eller av honom bestämda föremål som förts in i barnens underliv. Tingsrätten uttalade att:

”[det får] nämligen anses innebära en mindre allvarlig kränkning att förmås att föra in sina egna fingrar eller själv valda föremål i underlivet än att få främmande fingrar eller föremål genom annans försorg införda där. Detta gäller även om – som skett i vissa av de fall som är aktuella i det här målet – förslag på vilka föremål som skulle användas kommit från gärningsmannen.”²⁴²

Tingsrätten beaktade också att (3) handlingarna hade varit mycket kortvariga och inte föranledda genom våld, hot eller tvång. Handlandet hade inte heller gett upphov till några fysiska skador. Kränkningarna ansågs därmed inte som så allvarliga att handlingarna kunde anses jämförbara med samlag. Tingsrätten anförde därtill att de blygsamma skadeståndsanspråk som framförts, men ändå inte utdömts, för liknande och ibland allvarligare handlingar, utgjorde ytterligare stöd för slutsatsen. Rätten menade också att en annan slutsats skulle medföra frågor ut legalitetssynpunkt.²⁴³

4.7.2.3 Grovt brott?

Åklagaren menade att brotten var att anse som grova bl.a. med anledning att de varit ett led i en verksamhet av stor omfattning. Tingsrätten framhöll att ett sådant förhållande inte räknas upp i lagtexten som en omständighet att beakta vid bedömning av brottets gradindelning. Det var därför inte av avgörande vikt i frågan om brottets allvarlighetsgrad. Tingsrätten konstaterade vidare att handlingarna inte utförts inför GM:s direkta åsyn, handlingarna hade förvisso föregåtts av vilseledande av ålder men inte av identitet, övergreppen pågick under en kortare tid samt att det bara var fråga om en gärningsperson.

---

²⁴⁰ TR B 1687-14, s. 54.

²⁴¹ TR B 1687-14, s. 54 f.

²⁴² TR B 1687-14, s. 54.

²⁴³ TR B 1687-14, s. 55.

Gärningarna ansågs därför inte utgöra grova brott, med undantag av något enstaka fall där GM:s handlande inneburit ett särskilt hänsynslöst utnyttjande av ett barn GM tidigare begått brott mot och som han känt till var särskilt sårbar.²⁴⁴

4.7.2.4 Med fokus på enskilda åtalspunkter

I detta avsnitt görs ett nedslag i enskilda åtalspunkter i syfte att ge en närmare bild av vad gärningarna bestått i än av vad som redogörs för i tingsrättens generella bedömning. I samtliga av dessa åtalspunkter stod GM åtalad för bl.a. våldtäkt av barn eller försök därtill.

Målsägande JA²⁴⁵

JA var vid tillfällena tolv år. GM bad JA att skicka en bild på sitt anus och därefter föra in ett finger i anus, vilket GM fick en bild på. Tingsrätten ansåg inte att den sexuella handlingen var kvalificerad, varför gärningen bedömdes som sexuellt övergrepp mot barn, brott av normalgraden. Vid andra tillfällen hade GM bl.a. skrivit till JA att hon ”borde röra din fitta också”, frågat om hon ”pullat nånting” och därefter uppmanat henne att testa med en penna i ”fittan”. Hon hade också uppmanats att filma sin ”fitta och rövhål” samtidigt som hon smekte sig på dessa ställen. Tingsrätten ansåg inte gärningarna vara kvalificerade om de fullbordats. GM dömdes för försök till sexuellt övergrepp mot barn. Med hänsyn till JA:s låga ålder och GM:s medvetande om JA:s dåliga mående vid ett av tillfällena, bedömdes det tillfället som grovt brott.

Målsägande EA²⁴⁶

EA var vid tillfällena elva år. Efter att EA skickat en bild på sig själv med barnpornografiskt innehåll frågade GM vem som tog kortet. EA svarade att det var hennes sexåriga syster GA. Fler nakenbilder utväxlades mellan GM och EA. GM skrev då till EA: ”Sära benen mer och försök ta in fingret ... din syster kan nog se hålet och ta sitt finger där och ta kort.” GM fick en sådan bild och skrev då: ”Fin ... ta längre ifrån så man ser lite av din kropp, håll upp sådär och ta ditt

---

²⁴⁴ TR B 1687-14, s. 55 ff.

²⁴⁵ TR B 1687-14, s. 93–99 samt domsbilaga 12.

²⁴⁶ TR B 1687-14, s. 126–134 samt domsbilaga 35.

finger mot öppningen, det blir lättare om du ber din syster att göra det” samt ”Testa o ta in toppen på fingret ba älskling”. Två sekunder²⁴⁷ efter det sista meddelandet fick GM en bild, där två händer syntes på eller intill ett underliv. En hand konstaterades tillhörde GA och den andra EA. GA:s ena finger penetrerade ytligt EA:s underliv medan den andra handens fingrar var mycket nära underlivet. Tingsrätten påpekade att även om penetrationen var ytlig och kortvarig kan en sådan handling bedömas som våldtäkt mot barn. Rätten framhöll åklagarens synsätt att GA:s fingrar kunde ses som GM:s ”förlängda arm”. Tingsrätten ansåg det dock inte styrkt att GM hade efterfrågat en bild där någon annan än EA skulle penetrera EA och att han därmed inte förmått GA till detta. Till stöd för sin slutsats anförde rätten att bilden där penetrationen visades kom så kort tid efter GM:s meddelande där han bad EA att testa att föra in fingret, att inget av barnen skulle hunnit läsa meddelandet. Med hänsyn till detta ansåg tingsrätten att den sexuella handlingen inte var kvalificerad varför gärningen bedömdes som sexuellt övergrepp mot barn, brott av normalgraden.

***Målsägande UA*²⁴⁸**

UA var vid tillfällena 13 år. GM skrev om sex med UA, skickade bilder på sin erigerade penis och skrev att han ville ”pulla” henne. UA skickade därefter bl.a. tre bilder till GM där hon penetrerade sitt underliv med sina fingrar. UA berättade under rättegången att hon känt sig tvungen att vara med och att hon därför utförde handlingarna, samt att hon penetrerade sig enbart medan bilderna togs. Tingsrätten ansåg att GM förmått UA att delta och penetrera sig själv, men framförde samtidigt att det var fråga om ytlig och kortvarig penetration. Tingsrätten bedömde att den sexuella handlingen inte var kvalificerad varför gärningen bedömdes som sexuellt övergrepp mot barn, brott av normalgraden.

***Målsägande BA*²⁴⁹**

BA var vid tillfällena elva år. GM skrev bl.a. till BA att han ville ”pulla” henne. Efter uppmaning att skicka sexiga bilder på sig och att röra vid sin slida skickade

---

²⁴⁷ Denna tidsfaktor blev sedermera en avgörande del i tingsrättens bedömning i rubriceringsfrågan.

²⁴⁸ TR B 1687-14, s. 165–168 samt domsbilaga 62.

²⁴⁹ TR B 1687-14, s. 192–198 samt domsbilaga 80.

BA bilder där hon på ena bilden höll en hand innanför trosorna och på den andra bilden höll hon handen på sitt kön. Tingsrätten ansåg att GM förmått BA till detta, men fann det inte styrkt att han förmått henne onanera. Vid ett senare tillfälle skickade BA fler bilder som bl.a. innehöll en bild där det såg ut som att hon fört in en penna samt bilder där hon hade ett eller flera fingrar i sitt underliv. Tingsrätten fann det styrkt att GM förmått BA att ta och skicka den bild där hon höll ett finger i sin slida samt att BA förmått henne onanera i samband med detta. Handlingarna bedömdes inte kvalificerade varför gärningarna bedömdes som sexuellt övergrepp mot barn, brott av normalgraden.

Vid två senare tillfällen bad GM BA föra in en penna i sitt underliv och skicka en bild på detta, respektive ”pulla” i sin rumpa med ett finger eller en penna. Med hänsyn till vad BA gjort vid tidigare tillfällen ansåg tingsrätten att det förelåg fara för att hon skulle utfört handlingarna. Handlingarna ansågs inte vara kvalificerade om de genomförts, varför gärningarna bedömdes som försök till sexuellt övergrepp mot barn, brott av normalgraden.

4.8 Borås TR dom i mål B 1602-15

4.8.1 Bakgrund

Till skillnad från målet i Attunda tingsrätt åtalades inte för våldtäkt mot barn. Åtalet omfattade bl.a. ca 80 åtal om grovt sexuellt övergrepp mot barn, och ca 60 fall av försök till sådant brott.²⁵⁰ Någon bedömning från domstolen av huruvida de sexuella handlingarna med hänsyn till kränkningens allvar var att anse som jämförliga med samlag gjordes därför inte. Redogörelsen för målet syftar istället till att ge ytterligare exempel på hur gärningarna företas och vad de sexuella handlingarna kan bestå av. På så vis bidrar redogörelsen till ett utförligare underlag för den efterföljande diskussionen om kränkningsgraden.

I målet var 114 barn i åldrarna 10 år och uppåt målsägande. GM stod åtalad för flera hundra påstådda gärningar.²⁵¹ Vid husrannsakan hos GM anträffades bl.a.

---

²⁵⁰ TR B 1602-15, s. 1 ff.

²⁵¹ TR B 1602-15, s. 23.

en mobiltelefon innehållandes 8 900 unika Skype-kontakter och 1 100 unika Kik-kontakter. Nästan 500 filmer av sexuell karaktär anträffades, varav drygt 90 omfattades av åtalet. GM använde inte sin egen identitet vid kontakterna, han utgav sig för att vara en ung kvinna eller en ung man, och försökte förmedla kontakt mellan målsägandena och GM:s olika identiteter.²⁵² De inledande kontakterna togs i ett mer offentligt forum, för att sedan flyttas över till mer privata sådana. Där övertalade GM målsägandena att ta lättklädda eller nakna bilder på sig själva, ibland även med sexuell beröring. Dokumentationen av detta användes sedan av GM för att få flickorna att visa sig ytterligare och utföra fler handlingar. Inledningsvis användes GM smicker och en vänskaplig ton som byggde upp ett förtroende, för att sedan övergå mot en mer hotfull och elak sådan. Hoten bestod i att GM skulle sprida bilder på flickorna till hennes omgivning samt att GM visat att han hade information om hennes familj och vänner. GM visade filmer på andra som utförde sexuella handlingar och instruerade flickorna i hur de skulle agera. Instruktionerna bestod t.ex. i hur de skulle beröra sig själva eller hur de skulle ligga för bästa kameravinkel. GM instruerade även vilka föremål flickorna skulle stoppa upp i sitt underliv, så som hårborste, tandborste, penna, mascara, ljus, deodorant m.m.²⁵³

4.8.2 Tingsrättens bedömning

4.8.2.1 Genomfört?

GM bedömdes ha genomfört handlingarna i de fall det bevisats att han förmått eller försökt förmå målsägandena att utföra sexuella handlingar på sig själva.²⁵⁴

4.8.2.2 Grovt brott?

I fråga om gradbedömningen påpekade tingsrätten att det inte i tidigare praxis hade ansetts ha inverkan att det varit fråga om ett led i omfattande verksamhet med ett stort antal målsäganden som utnyttjats och med repetitiva moment. Inte heller vilseledandet om ålder och identitet kunde ensamt föranleda en bedömning av brotten som grova. Tingsrätten anförde emellertid att så kunde göras när det varit fråga om flera brott mot samma barn där GM känt till barnets

---

²⁵² TR B 1602-15, s. 31 f.

²⁵³ TR B 1602-15, s. 89 f., s. 179

²⁵⁴ TR B 1602-15, s. 54 ff.

dåliga mående. Förekomsten av handlingar där barnen förmåtts penetrera sig själva med fingrar eller föremål, smeka sina underliv, onanera eller genom uttryckliga direktiv sära på blygdläppar och skinkor och liknande handlingar inför kameran var sådana omständigheter som påverkade bedömningen. Likaså att GM ibland uppnått sitt syfte genom användande av hot i vissa fall och att en målsägande var mycket ung. Även dokumentation som företogs utan målsägandenas vetskap beaktades i gradbedömningen av gärningen.²⁵⁵

4.8.2.3 Med fokus på enskilda åtalspunkter

Målsägande L²⁵⁶

Målsägande L var vid tillfället tolv år. GM hade genom att ge intryck av att vara en ung kvinna förmått henne att vid flera tillfällen onanera inför honom samt föra upp föremål i underlivet. GM hotade målsägande L i syfte att hon inte skulle berätta om deras kontakt för andra vuxna i hennes omgivning. GM dömdes för grovt sexuellt övergrepp mot barn.

Målsägande 36²⁵⁷

Målsägande 36 var vid tillfället 13 år. GM hade förmått henne att klä av sig naken, beröra sina bröst, onanera inför honom under 20 minuter, samt föra upp en tandborste i underlivet. Händelsen filmades av GM. Tingsrätten dömde gärningen som bl.a. grovt sexuellt övergrepp mot barn.

Målsägande V²⁵⁸

Målsägande V var vid gärningstillfällena 14 år och förmåddes företa sexuella handlingar. GM dokumenterade filmer på målsägande V som bl.a. innehöll längre onanisekvenser där hon bl.a. onanerade med en godisklubba och duschborste. GM instruerade henne hur hon skulle agera, bl.a. uppmanade han henne att smaka på godisklubban efter att hon onanerat med den i underlivet. På film hördes också GM säga att han ”runkar” samtidigt som målsägande V onanerade. GM hade också dokumenterat när hon onanerat med sina fingrar och skaftet på en hårborste. Tingsrätten anförde att i samband med att målsägande

---

²⁵⁵ TR B 1602-15, s. 52 f.

²⁵⁶ TR B 1602-15, s. 161, 166 samt domsbilaga 21.

²⁵⁷ TR B 1602-15, s. 176, 179 f. samt domsbilaga 27.

²⁵⁸ TR B 1602-15, s. 191 ff, 200 f. samt domsbilaga 34.

V onanerat åt GM hade han förmått henne föra upp olika föremål i underlivet. Det var fråga om gärningar med ett utdraget händelseförlopp som innehöll grovt förnedrande handlingar och var i övrigt ett hänsynslöst utnyttjande av barnet. GM dömdes för bl.a. sexuellt övergrepp mot barn, grovt brott.

Målsägande Z²⁵⁹

Målsägande Z var vid tillfällena 14 år. Vid den inledande kontakten uppgav sig GM för att vara 20 år, detta ändrade GM dock efterhand till 40 år. GM förmådde målsägande Z att bl.a. ta bilder på sitt underliv, sin nakna överkropp samt på sig själv när hon onanerade genom att föra upp fingrar och föremål i underlivet och sedan skicka bilderna till GM. GM förmådde henne också att samma dag ta och skicka bilder på sitt nakna underliv samt på sig själv när hon fört upp ett hopprep i underlivet. Gärningarna bedömdes bl.a. som sexuellt övergrepp mot barn. Brotten ansågs som grova då handlingarna innehöll grovt förnedrande inslag.

Målsägande X²⁶⁰

Målsägande X var vid den inledande kontakten tolv år. GM hade bl.a. förmått henne att onanera inför honom, han skickade också filmer till målsäganden. GM skickade bl.a. en film till målsägande där han onanerade och sa: ”Åh din lilla slampa, är du min lilla horunge? Jag vill spruta för dig. Jag vill att du leker med Abbe [Målsägande X familjs hund] också och att du pullar dig samtidigt”. Målsägande X bad att få bli lämnad ifred och skrev i chatten att hon aldrig velat ”det här”. Det framgick också av chatten att hon hade suicidtankar. I åtalspunkten sexuellt övergrepp mot barn konstaterade tingsrätten att GM förmått målsägande X att spela in en film när hon onanerade och förde upp en deodorant i underlivet. Med hänsyn till hennes låga ålder, ett utdraget händelseförlopp med förnedrande handlingar, hot från GM samt att gärningen i övrigt inneburit ett hänsynslöst utnyttjande, bedömdes brottet som grovt.

---

²⁵⁹ TR B 1602-15, s. 203, 210 samt domsbilaga 36.

²⁶⁰ TR B 1602-15, s 246, 250 ff. samt domsbilaga 47.

5 Analys

5.1 Inledning och utgångspunkter

Utvecklingen av den straffrättsliga regleringen av övergrepp mot barn, från 1500-talets dödsstraff till dagens specialreglering med barn som särskilt skyddsvärda, visar att samhällets syn på barn och deras rättigheter har förändrats. De har gått från att vara objekt till subjekt. Särregleringen av sexualbrott mot barn kan sägas vara ett uttryck för barnets bästa i dess inskränkta betydelse. Vad som ansetts vara ett sexualbrott har utvecklats med tiden och allt eftersom har barn tillförsäkrats ett starkare och bättre skydd mot övergrepp. I den straffrättsliga regleringen av sexualbrott är individens sexuella integritet och självbestämmanderätt starka skyddsintressen. Lernestedt har påpekat att juridiska begrepp inte är, och inte heller bör vara statiska. Detta har också visats av de senaste årens utveckling på området: Kravet på egenhändighet vid sexualbrott bör nu kunna sägas vara avfärdat, bestämmelser har utvidgats och nya definitioner av sexualstraffrättsliga begrepp har anammats. Betydelsen av handlingens fysiska aspekt, art och tekniska karaktär har fått börja lämna plats till förmån för den kränkning handlingen utgör mot offrets sexuella integritet. Det har påbörjats en förflyttning från de fysiska och konkreta elementen mot det mentala och abstrakta. Detta är särskilt relevant i fråga om de virtuella övergreppen.

Även om det finns undantag sker de flesta övergrepp, där gärningspersonen inte egenhändigt utför den sexuella handlingen, på internet. Gärningspersonen söker aktivt upp barn för att, med olika metoder, få barnet att utföra handlingar inför gärningspersonen i dennes eget sexuella syfte. Det är vanligt att många barn utsätts av en och samma gärningsperson. Många gånger vilseleds barnet om gärningspersonens identitet och ålder, det förekommer också att någon form av tillitsrelation utvecklas. För barnets del upplevs relationen genuin, för gärningspersonen är den ett led i att uppnå syftet. Konversationer och handlingar får gradvis en allt starkare sexuell prägel. De grövre handlingarna består ofta i att barnet smeker sin kropp och sitt könsorgan samt penetrerar anus och/eller

vagina med fingrar och/eller föremål inför gärningspersonen. Ofta sker detta vid upprepade tillfällen. Gärningspersonen styr barnets agerande. Ibland dokumenteras övergreppen utan barnets vetande. Ibland förekommer hot, grovt förnedrande handlingar och kränkande tillmälen.

Internet är en relativt ny miljö och är inte en brotts scen samhället traditionellt sett har erfarenhet av. Den moderna tekniken erbjuder numera gränslösa möjligheter för kommunikation och förmedling av både bild och film. Rättsväsendet försöker hänga med i den tekniska utvecklingen. I de domar som har undersökts har befintliga brottsbestämmelser kunnat tillämpas på de handlingar som förekommit. Det finns således en straffrättslig reglering som i viss mån skyddar barn som utsätts för virtuella sexuella övergrepp, när de väl upptäcks. Ett grovt övergrepp bedöms i regel som sexuellt övergrepp mot barn, och allvarligheten beaktas genom gradindelning i rubriceringen. För särskiljande av brotten sexuellt övergrepp mot barn och våldtäkt mot barn görs en bedömning huruvida den sexuella handlingen anses kvalificerad. Nyckelordet för rubriceringen av den här typen av övergrepp är kränkning.

5.2 Kränkningen – ett osäkert rättsläge?

Enligt förarbeten är införande av föremål, knytnäve eller fingrar i vagina eller anus, med hänsyn till kränkningens allvar, uppenbart jämförbart med samlag. Det framgår inte uttryckligen om det gäller oavsett vem som utför penetrationen: gärningspersonen, någon annan eller offret själv.

Rättstillämparens användning och innebörd av begreppet onanera kan upplevas variera något. Eftersom den fysiska handlingen, främst penetrationen, ges stor betydelse i kränkningshänseende kan det vara relevant att diskutera begreppet. Nationalencyklopedin definierar onani som att tillfredsställa sig själv sexuellt i stället för att göra det med en annan människa.²⁶¹ UMO²⁶² och RFSU²⁶³

---

²⁶¹ Nationalencyklopedin, ”Onanera”.

²⁶² UMO är en webbplats för alla mellan 13–25 år som tar upp frågor om sex, hälsa och relationer. Bakom UMO står alla landsting och regioner.

²⁶³ Riksförbundet för sexuell upplysning.

förklarar onani som att ha sex med sig själv för egen lust och njutning. Det kan bestå i att smeka eller massera kön, analöppning eller andra delar av kroppen på ett sexuellt sätt. Det kan också omfatta penetration av kön eller analöppning.²⁶⁴ Onani kan således, i vanligt språkbruk sägas vara ett ”samlingsnamn” bestående av flera sexuella handlingar. Rättstillämpningen gör i viss mån skillnad på de olika aktiviteterna genom att tala om dem som separata handlingar med varierande sexuell prägel. Rättstillämparen beskriver många gånger en händelse som att gärningspersonen t.ex. har förmått barnet att visa sig naket, smeka sina bröst, onanera och penetrera underliv eller anus med fingrar eller föremål. Av en sådan indelning kan det framstå som att onani hos rättstillämparen innebär att smeka och beröra sitt kön. Det kanske också kan tolkas som att det görs skillnad på onani med respektive utan penetration, där förekomsten av penetration ger den sexuella handlingen ytterligare allvarlighetsgrad.

I NJA 2015 s. 501 hade målsäganden förmåtts penetrera sitt underliv med ett föremål. Det var emellertid inte en omständighet som direkt uttalades eller tydliggjordes i referatet, omständigheten synliggjordes i hovrättens domskäl vid återförvisningen av målet. Det är därför svårt att dra några slutsatser om vilken betydelse förekomsten av penetration har, eller ska ha, i kränkingsbedömningen vid virtuella övergrepp. Av formuleringarna som användes antyds dock att det i viss mån görs skillnad mellan att smeka sitt könsorgan och att onanera. Högsta domstolen förefaller emellertid i begreppet onanera inkludera såväl beröring som penetration. Det kan frågas om Högsta domstolen därmed har sagt att egen utförd penetration inte ska tillmätas lika stor betydelse i kränkingshänseende som det görs vid penetration som utförs av någon annan. Om en sådan tolkning är korrekt är förmodligen enbart förekomsten av egen utförd penetration inte, enligt gällande rätt, en sådan handling som med hänsyn till kränkningens allvar är jämförlig med samlag, så som förespråkades av åklagaren i målet i Attunda tingsrätt. Av ett sådant resonemang och med beaktande av de situationer som förekommit i uppsatsens rättsfallsredogörelse med bl.a. förekomsten av grovt förnedrande och hotfulla situationer i

---

²⁶⁴ UMO: Hur har man sex – Onani; RFSU: Sexteknik och praktik – Onani.

kombination med egen utförd penetration, kan det dessutom argumenteras för att grova virtuella övergrepp inte kan utgöra en kvalificerad sexuell handling. Därmed blir en tillämpning av brottsbestämmelsen våldtäkt mot barn inte möjlig. Det finns emellertid anledning att framhålla att det kan föreligga viss diskrepans och meningsskiljaktighet i en sådan slutsats. Detta eftersom formuleringarna och utelämnandet av förekomsten av penetration i Högsta domstolens referat inte ger ett klart och tydligt ställningstagande. Vidare framkommer av rättsfallsredogörelsen att hovrätten ansåg att det förelåg en kvalificerad handling då offret själv fört in en analplugg i anus och haft den kvar under en längre stund. Dessutom framhålls i doktrin att bestämmelsen om våldtäkt väl kan tillämpas vid virtuella övergrepp. Sammantaget kan konstateras att det är utrett att sexuellt övergrepp mot barn enligt 6 kap. 6 § BrB kan begås virtuellt, och att så också görs i rättstillämpningen. Det får dock sägas vara ett mer osäkert rättsläge huruvida en kvalificerad sexuell handling kan begås virtuellt och därmed föranleda ansvar för våldtäkt mot barn enligt 6 kap. 4 § BrB. Däremot kan det finnas anledning att utreda om det *bör* vara möjligt.

5.3 Vad talar för att det sker, eller bör ske, en förändring av gällande rätt?

5.3.1 Korrelation mellan synen på brottet och brottets allvarlighet

I betänkandet som överlämnades i oktober uttrycks en vilja till förändring för att ytterligare stärka den sexuella integriteten. Kommittén påpekar att det finns brister i fallen av de s.k. virtuella våldtäkterna och att det är tveksamt om gärningarna omfattas av ett tillräckligt starkt straffrättsligt skydd. Samtidigt uttalas en vilja att åtgärda detta. Högsta domstolens kritik mot utformningen av 6 kap. BrB har fått genomslag genom att det nu förslås ett tydliggörande att även egna utförda handlingar omfattas av bestämmelserna. På så vis framhålls att den sexuella integriteten och självbestämmanderätten ska vara garanterad även när offer och gärningsperson inte befinner sig på samma plats. Det blir dessutom tydligt för allmänheten och samhället och därmed både för offer och förövare att sådana handlingar omfattas. Det kan sägas stärka legaliteten.

Kommitténs förslag att begreppet våldtäkt ska ersättas med sexuellt övergrepp kan förvisso sägas ha nackdelen att det tar bort ett begrepp som är väl etablerat hos allmänheten och har en kraftfull innebörd. Det finns ändå goda skäl att anta att en sådan språklig ändring, åtminstone på längre sikt. Begreppet våldtäkt kan ge upphov till en ibland felaktig uppfattning av vad brottet omfattar, eller kanske bör omfatta. Att ersätta detta med sexuellt övergrepp kan därför bidra till att samhället omdefinierar synen på vad som är ett allvarligt sexuellt övergrepp. Det här är faktorer som lyfts fram i utredningen. Även om ändringen endast är språklig, kanske den ändå kan få viss betydelse framöver. Det kan argumenteras för att det skulle kunna stärka möjligheten att ha en mer relevant korrelation mellan brottsbeteckningen och gärningens allvarlighet. På så vis kan samhället ha ett mer relevant underlag i det straffrättsliga skyddet för barn som faller offer för grova virtuella sexuella övergrepp.

5.3.2 Ett nytt synsätt på integritet och kränkning

Ur de rättsfall som granskats i uppsatsen antyds att en så allvarlig kränkning som penetration av vagina eller anus med fingrar eller föremål sägs utgöra, inte gäller om offret utför penetrationen på sig själv. Det krävs förmodligen att någon annan än offret själv utför denna. Det kan konstateras att penetration är ett centralt element även i Storbritanniens reglering av sexualbrotten. Penetration genom annans försorg verkar krävas för tillämplighet av de bestämmelserna som befinner sig högst i den hierarkiska ordningen. Av en bestämmelse framkommer dock att förekomsten av penetration förvisso krävs för utdömning av det strängaste straffet, men det kan antas att det inte görs någon åtskillnad huruvida penetrationen utförts av någon annan eller offret själv. På så vis ges fortfarande handlingen i sig stor betydelse, men med bättre tillämplighet för de virtuella övergreppen.

I domen från Attunda tingsrätt anfördes avsaknaden av fysisk skada till följd av övergreppet som en anledning till att de sexuella handlingarna inte ansågs vara kvalificerade. Huruvida skada uppkommit är en faktor som kan beaktas enligt förarbeten. Här kan emellertid begrundas vad Asp framhåller med grund i Gardner och Shute's resonemang i artikeln om "harmless rape". Det felaktiga

här rör inte från den fysiska skada som uppstår, utan genom den avhumanisering och det intrång i en mycket integritetsnära sfär som ett sådant övergrepp gör. Med ett sådant synsätt visas i doktrin en ny syn på integritet och kränkning och vad som beaktas däri.

I kränkingsfrågan verkar argumentationen i den rättstillämpning som i uppsatsen varit föremål för undersökning ge stor betydelse på aspekter så som hur handlingen sett ut och vem som fysiskt sett utfört den. Det kan nog sägas vara ett väl förankrat och traditionellt sätt att bedöma brott. Av en sådan situation kan det möjligtvis argumenteras för att principen om egenhändighet i viss mån dröjer sig kvar. Wegerstad har konstaterat att det i ofredandefallen görs åtskillnad mellan kroppsliga och icke-kroppsliga integritetskränkningar. Vid virtuella övergrepp sker förvisso ofta kroppsliga ingrepp, barnet utför en handling på sig själv. Avsaknaden av någon annan än offrets agerande verkar dock vara en betydelsefull faktor som gör att övergreppet inte är av sådan grad att det kan anses som ett till fullo kroppsligt ingrepp. För att hårdra ett resonemang kan också frågan ställas om betydelsen av handlingens art och teknikaliteter verkligen lämnat förmån för vad som ska tillmätas betydelse, nämligen kränkningen.

Finns det, med vad som tillsynes är nuvarande synsätt, en risk för att andra aspekter och omständigheter som kan innebära en allvarlig kränkning av den sexuella integriteten avskärmas? Både i förarbeten, prejudikat och litteratur framträder allt mer en ny bild av vad integritet är. En kränkning av en persons integritet kan vara något annat än ett kroppsligt ingrepp. En sådan förflyttning av bilden av vad som är en kränkning är av betydelse i bedömningen av de grova virtuella övergreppen. Förarbeten, även den nya utredningen, kan emellertid sägas vara sparsamma i sin vägledning av hur kränkingsbedömningen bör göras avseende dessa övergrepp.

Lernestedt framhåller att bl.a. omständigheten att gärningspersonen använder någon för eget syfte, inte *hur*, är det felaktiga och klandervärda i gärningen. Han menar att det för med sig en friare tolkning av begreppet sexuell kränkning.

Drivkraften och motiven bakom gärningen ges betydelse. I de virtuella övergreppen har gärningspersonen från början en tydlig avsikt med kontakten. Kontakterna sker i syfte att få barnen att utföra sexuella handlingar för gärningspersonens egen sexuella tillfredsställelse. Andersson och Wegerstad konstaterar att integritet går utanför det kroppsliga och tydliggör betydelsen av de maktaspekter som återspeglas i övergreppet. Den dominans och kontroll som en gärningsperson utövar för sitt eget sexuella syfte får utrymme i kanadensisk rätt. Det är nämligen dessa aspekter, inte handlingens utförande, som är i fokus för den klandervärda gärningen. En sådan tillämpning verkar stämma väl överens med psykologers klassificering av virtuella övergrepp som tillitsbrott.

Barn behöver skyddas mot andras handlingar. Eftersom barn anses som sårbara subjekt bör maktaspekter kunna ges betydelse. De virtuella övergreppen ger ofta uttryck för makt, dominans och kontroll. Genom att i större grad beakta de intryck, känslor och följder övergreppen ger upphov till, istället för handlingen i sig, kan vi på ett annat, kanske bättre, sätt utvärdera och gradera klandervärda beteenden. Att göra så är, med tanke på vad som framkommit av barns upplevelser av övergreppen, förmodligen ett lämpligare sätt att förhålla sig till frågan ur ett barnperspektiv.

5.3.3 Utifrån vems perspektiv?

Den objektiva bedömningen av hur ett barn upplever övergrepp förändras över tid. Idag finns det forskning och erfarenhet som visar att barn som utsätts för virtuella övergrepp drabbas på samma sätt som barn som utsätts för ett ”fysiskt” övergrepp. Barnet kan många gånger drabbas än hårdare p.g.a. att skuld- och skamkänslorna ofta är starkare i de virtuella övergreppen, eftersom barnet själv varit aktiv. Forskning pekar på att den egna aktiviteten orsakar större negativa effekter än om övergreppet sker genom annans egenhändighet.

Ett barns upplevelse av ett sexuellt övergrepp kan inte på samma sätt jämföras med en vuxens upplevelse av kränkningen vid ett övergrepp. Därför kan bedömningen av kränkningen se olika ut mellan barn och vuxna. Det kan möjligtvis ifrågasättas om, eller i vilken omfattning, så görs. I resonemanget i

domen från Attunda tingsrätt framförs att det måste anses vara mer kränkande när någon annan för upp sina fingrar eller ett föremål i ett barns underliv än om barnet själv förmås göra det. Ett sådant resonemang kan möjligtvis föranleda frågan utifrån vilket perspektiv en sådan bedömning görs. Görs bedömningen utifrån vad som kan anses kränkande ur en vuxen persons perspektiv, eller görs bedömningen ur ett barns perspektiv som tar hänsyn till upplevelsorna ur ett barns synvinkel? Resultatet av svaret på en sådan fråga behöver inte, men skulle kunna föranleda olika bedömningar. Om den kunskap om barnets upplevelser och konsekvenser av virtuella övergrepp som finns, beaktas vid bedömningen av övergreppets allvarlighet, kan gällande rätt på ett bättre sätt se till barnets bästa.

5.3.4 Finns det ytterligare anledningar att se över hanteringen av grova virtuella övergrepp?

Utöver diskussionen om kränkingsbedömningen kan det finnas andra argument för att gärningar vid virtuella övergrepp bör kunna föranleda liknande bedömningar av gärningarnas allvarlighet som vid egenhändiga övergrepp. Viljeteorin ger inte barnet möjlighet att helt förfoga över de rättigheter som barnet är bärare av, men har en utgångspunkt om barnet som autonom individ. Barnet har på så vis tillerkänts autonomi men kan inte samtycka till medverkande i sexuella handlingar. Med beaktande av vad Asp framhåller avseende betydelsen av autonomi och fysisk integritet vid en våldtäkt skulle kanske ett resonemang om integritet och autonomi kunna föras även i fråga om de virtuella övergreppen. Det kan förmodligen antas att ju större autonomi ett område tillerkänns, desto mindre tolereras ett intrång. Vid ett virtuellt övergrepp styr gärningspersonen barnets agerande. En gärningsperson som begår ett sexuellt övergrepp mot ett barn använder och utnyttjar barnet i syfte att uppnå egen tillfredsställelse. Därmed respekteras inte barnet som den autonoma individ det är. Det sker därför ett intrång av ett mycket integritetsnära område. Så sker såväl vid egenhändiga övergrepp, som virtuella sådana. Skillnaden är att det vid egenhändigt utförda övergrepp sker genom handlande, vid virtuella genom styrande.

Det kan upplevas stötande att flera av de situationer som förekommit vid de virtuella övergreppen som varit föremål för uppsatsens rättsfallsredogörelse inte likställs med en situation där det finns ett fysiskt handlande från en annan person än offret. Att t.ex. ett barn bajsade på sig i samband med att denne förmåddes utföra penetration på sig själv och därefter förmåddes fortsätta med handlingen, inte kan jämföras med kränkningen vid en situation där gärningspersonen för upp sitt finger i ett barns vagina kan diskuteras. Det kan argumenteras för att de två olika situationerna bör få rum i den allvarligaste straffbestämmelsen rörande sexualbrott mot barn.

Innebörden av ett barnperspektiv kan vidare sägas anammas genom samhällets moraliska ansvar att bevaka barnets intresse, då barnet är en svagare part i samhället. Samhället har en plikt att tillförsäkra barnet skydd för de rättigheter barnet har, och barn har rätt att tillförsäkras skydd mot sexuella övergrepp. Att se till barnets bästa kan innebära att se till barnets behov baserat på objektiva grunder så som forskning och erfarenhet. Med dagens kunskap i beaktande finns det skäl som bör kunna föranleda diskussion om en uppdaterad syn på och bedömning av dessa övergrepp. En sådan diskussion tillsammans med beaktande av barnets subjektiva uppfattning utgör ett led mot målet att uppfylla barnets bästa.

Det kan antas att en likställd syn från rättsväsendet på virtuella och egenhändigt begångna övergrepp kan verka normerande. Om de grova virtuella övergreppen skulle omfattas av bestämmelsen för de allvarligaste sexualbrotten mot barn signalerar det övergreppets plats i brottsbeteckningarnas hierarki. Om en specialreglering för de virtuella övergreppen skulle genomföras finns skäl att anta att det kan resultera i viss signalverkan, prevention och initiera beteendemönster, så som gjordes vid införandet av förbudet mot barnaga. En specialreglering, eller gällande rätt där övergreppet omfattas av bestämmelsen för det allvarligaste brottet, kanske kan medföra att barnet lättare kan definiera vad hen har blivit utsatt för. Också förövare och potentiella förövare ges en tydlig markering att sådana handlingar är allvarliga och inte inom lagens ramar. Det har visats att ökad medvetenhet och synliggörande av sexualbrott resulterar

i ökad anmälningsbenägenhet. Av det följer en möjlighet till fler lagföringar och ett ökat rättsmedvetande hos befolkningen. Lernestedt har anfört att ett tydliggörande mellan gärningens allvar och dess rubricering kanske kan bidra till en minskad brottsfrekvens, men också hjälpa offret att lättare frigöra sig från tankar om eget skuldbeläggande. Det kan antas att sådana aspekter även skulle kunna finnas i fråga om en eventuell omrubricering av de grova virtuella övergreppen.

5.4 Avslutande ord

Det är naturligt för barn och ungdomar att utforska sin kropp och sin sexualitet. Problemen uppstår när vuxna utnyttjar denna nyfikenhet och sårbarhet för sin egen tillfredsställelse. Barn litar ofta på vuxna, mer än vuxna kanske litar på varandra. Barn kan vara lätta att manipulera, de har inte samma riskmedvetande, erfarenheter, kunskap eller skyddsmekanismer som vuxna. Sverige har genom internationella förpliktelser åtagit sig att skydda barn mot alla former av sexuella övergrepp. Så görs förvisso i hög grad, och offret ges möjlighet till viss upprättelse genom en rättslig dom och samhällets markering att ett brott har begåtts. Av barnets bästa och intresseteorin följer den omsorgstanke som uttrycks genom att barn är särskilt skyddsvärda på grund av deras utsatthet. Det är en anledning till det stärkta skyddet för barn mot övergrepp som finns. Med beaktande av detta kan det göras gällande att barnets fulla människovärde och integritet respekteras i svensk gällande rätt. De grova virtuella övergreppen är emellertid en ny och annan form av övergrepp än vad rättsväsendet traditionellt sett har kommit i kontakt med. Det finns, ur ett barnperspektiv, därför skäl att se över eller möjligtvis tydliggöra vad gällande rätt är och hur rättsväsendet bör hantera dessa typer av övergrepp.

Av analysen kan konstateras att det finns goda skäl för att de virtuella övergreppen bör bedömas likvärdiga med övergrepp utförda genom en gärningsmans egenhändighet. Eventuellt bör så ske med ett tydliggjort eller mer omfattande rättsläge genom lagstiftningsprocess eller prejudikat. Eventuellt bör så ske genom ny, särskild lagstiftning. Frågan hur en sådan utveckling bör se ut lämnar jag vidare till framtida utredning. Kriminalisering ger emellertid inte en

fullgod lösning på problemen med och förekomsten av virtuella övergrepp. Rättsväsendet har en betydelsefull roll i fråga om vilka signaler som sänds ut till samhället, men det straffrättsliga efterspelet kan inte göra övergreppet ogjort. Att föredra hade varit att dessa gärningspersoner slutar begå övergrepp och utnyttja andra för egen tillfredsställelse. Så kommer dock förmodligen inte ske under den närmsta tiden, om ens alls. Jag menar att vi istället behöver en kombination av en väl fungerande reglering och ett gediget förebyggande arbete genom att utbilda och sprida kunskap om ämnet, så att barn inte hamnar i en utsatt situation i första hand.

”The only way we can win this battle is by ensuring our children are given the means and the tools to say no... Take away the victims and there is nobody left to exploit.”²⁶⁵

---

²⁶⁵ Betydelsen av utbildning påtalades på detta sätt av en polis i en intervju angående ett projekt som syftade till att göra ungdomar mer medvetna om vilka situationer de kan bli offer för grooming. Ost (2009), s. 243.

Bilaga – Aktuell lagtext

6 kap. 4 § BrB

Den som har samlag med ett barn under femton år eller som med ett sådant barn genomför en annan sexuell handling som med hänsyn till kränkningens allvar är jämförlig med samlag, döms för *våldtäkt mot barn* till fängelse i lägst två och högst sex år.

Detsamma gäller den som begår en gärning som avses i första stycket mot ett barn som fyllt femton men inte arton år och som är avkomling till gärningsmannen eller står under fostran av eller har ett liknande förhållande till gärningsmannen, eller för vars vård eller tillsyn gärningsmannen ska svara på grund av en myndighets beslut.

Är brott som avses i första eller andra stycket att anse som grovt, döms för *grovt våldtäkt mot barn* till fängelse i lägst fyra och högst tio år. Vid bedömande av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningsmannen har använt våld eller hot om brottslig gärning eller om fler än en förgripit sig på barnet eller på annat sätt deltagit i övergreppet eller om gärningsmannen med hänsyn till tillvägagångssättet eller barnets låga ålder eller annars visat särskild hänsynslöshet eller råhet.

6 kap. 6 § BrB

Den som genomför en annan sexuell handling än som avses i 4 och 5 §§ med ett barn under femton år, eller med ett barn som fyllt femton men inte arton år och som gärningsmannen står i ett sådant förhållande till som avses i 4 § andra stycket, döms för *sexuellt övergrepp mot barn* till fängelse i högst två år.

Är brottet grovt, döms för *grovt sexuellt övergrepp mot barn* till fängelse i lägst ett och högst sex år. Vid bedömande av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningsmannen är närstående till barnet eller i övrigt utnyttjat sin ställning eller missbrukat ett särskilt förtroende eller om fler än en förgripit sig på barnet eller på annat sätt deltagit i övergreppet eller om brottet med hänsyn till tillvägagångssättet eller barnets låga ålder eller annars inneburit ett hänsynslöst utnyttjande av barnet.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

Propositioner

Prop. 1978/79:179	<i>Om ändring i tryckfrihetsförordningen m.m.</i>
Prop. 1996/97:124	<i>Ändring i socialtjänstlagen.</i>
Prop. 1997/98:43	<i>Tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens tillämpningsområden – barnpornografifrågan m.m.</i>
Prop. 2004/05:45	<i>En ny sexualbrottslagstiftning.</i>
Prop. 2005/06:99	<i>Nya vårdnadsregler.</i>
Prop. 2008/09:149	<i>Vuxnas kontakter med barn i sexuella syften.</i>
Prop. 2012/13:111	<i>En skärp sexualbrottslagstiftning.</i>

Statens offentliga utredningar

SOU 1953:14	<i>Förslag till brottsbalk.</i>
SOU 1997:29	<i>Barnpornografifrågan – Innehavskriminalisering m.m.</i>
SOU 1997:116	<i>Barnets bästa i främsta rummet.</i>
SOU 1998:31	<i>Insatser mot psykiska problem hos barn och ungdomar.</i>
SOU 2001:14	<i>Sexualbrotten – Ett ökat skydd för den sexuella integriteten och angränsande frågor.</i>
SOU 2009:68	<i>Lag om stöd och skydd för barn och unga.</i>
SOU 2010:71	<i>Sexualbrottslagstiftningen – utvärdering och reformförslag.</i>
SOU 2016:19	<i>Barnkonventionen blir svensk lag.</i>
SOU 2016:60	<i>Ett starkare skydd för den sexuella integriteten.</i>

Regeringens skrivelser

Skr. 2015/16:192	<i>Handlingsplan 2016-2018 till skydd för barn mot människohandel, exploatering och sexuella övergrepp.</i>
------------------	---

Departementsserien

Ds 2015:49	<i>Översyn av straffbestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte.</i>
------------	--

Kommittédirektiv och promemorior

- Ju 2004:1   *Anmälan och utredning av sexualbrott – förslag på förbättringar ur ett brottsofferperspektiv.*
Promemoria av Sexualbrottsofferutredningen.
- Ju 2008:94   *Utvärdering av 2005 års sexualbrottsreform, m.m.*
Kommittébeteckning Ju 2008:12.

Motion

- Mot. 1993/94:K445   *Barnpornografi.*

Lagrådsremiss

Stärkt skydd för barn mot sexuella övergrepp. Överlämnad från regeringen till Lagrådet, Stockholm den 30 maj 2013.

Övriga källor

Mailkorrespondens

Mailkorrespondens med målsägandebiträde Ulrika Rogland, 2016-09-01 samt 2016-09-06.

Mailkorrespondens med Svea hovrätt, avdelning 7, 2016-11-02.

Mailkorrespondens med Elizabeth Sheehy, professor vid juridiska fakulteten, University of Ottawa och Meaghan Cunningham, åklagare, avdelningen för sexuellt våld, Ontario, Kanada. 2016-11-29 till 2016-12-10.

Litteratur

Allen, Michael, *Textbook on criminal law*, 11 uppl., Oxford University Press, Oxford, 2011 [cit. Allen 2011].

Andersson, Ulrika, *Hans (ord) eller hennes?: En könsteoretisk analys av straffrättsligt skydd mot sexuella övergrepp*, Bokbox, Lund, 2004 [cit. Andersson 2004].

Asp, Petter, *Sex & samtycke*, Iustus, Uppsala, 2010 [cit. Asp 2010].

Asp, Petter & Ulväng, Magnus, *Kriminalrättens grunder*, 2 uppl., Iustus, Uppsala, 2013 [cit. Asp & Ulväng 2013].

Danelius, Hans: *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis: en kommentar till Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna*, 5 uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 2015 [cit. Danelius 2015].

Diesen, Christian & Diesen, Eva F.: *Övergrepp mot kvinnor och barn: den rättsliga hanteringen*, 2 uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 2013 [cit. Diesen & F. Diesen 2013].

Gardner, John, *Offences and Defences [Elektronisk resurs]*, Oxford University Press, Oxford, 2007 [cit. Gardner 2007].

- Gillespie, Alisdair A.: *Cybercrime: key issues and debates*, Routledge, Abingdon, Oxon, 2015 [cit. Gillespie A. 2015].
- Gotell, Lise: Canadian sexual assault law: Neoliberalism and the erosion of feminist-inspired law reforms, i: McGlynn, Clare, E.Munro, Vanessa (red.): *Rethinking rape law: International and comparative perspectives*, Routledge, Abingdon, UK, 2010 [cit. Gotell 2010].
- Herring, Jonathan: *Great debates in criminal law*, 2 uppl., Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2012 [cit. Herring 2012].
- Hellner, Jan: *Metodproblem i rättsvetenskapen: studier i förmögensrätt*, Jure, Stockholm, 2001 [cit. Hellner 2001].
- Jansson, Tove: *Trollkarlens hatt*, A & W/Geber, Stockholm, 1957 [cit. Jansson 1957].
- Jareborg, Nils: *Prolog till straffrätten*, Iustus, Uppsala, 2011 [cit. Jareborg 2011].
- Jareborg, Nils, Friberg, Sandra & Asp, Petter, Ulväng, Magnus: *Brotten mot person och förmögensbrotten*, 2 uppl., Iustus, Uppsala, 2015 [cit. Jareborg m.fl. 2015].
- Korling, Fredric & Zamboni, Mauro (red.): *Juridisk metodlära*, Studentlitteratur, 2013, Lund [cit. Korling & Zamboni 2013].
- Martens, Peter L.: *Sexualbrott mot barn: presentation och diskussion av några centrala teman inom forskningsområdet*, Allmänna förl., Stockholm, 1989 [cit. Martens 1989].
- McAlhone, Christina & Wortley, Natalie: *Criminal law: the fundamentals*, 3 uppl., Sweet & Maxwell, London, 2013 [cit. McAlhone & Wortley 2013].
- McGregor, Joan: *Is it rape?: on acquaintance rape and taking women's consent seriously*, Ashgate, Aldershot, Hants, England, 2005 [McGregor 2005].
- Mattsson, Titti: *Barnet och rättsprocessen: rättssäkerhet integritetsskydd och autonomi i samband med beslut om tvångsvård*, Juristförl., Lund, 2002 [cit. Mattsson 2002].
- Ost, Suzanne: *Child pornography and sexual grooming: legal and societal responses*, Cambridge University Press, New York, 2009 [cit. Ost 2009].
- Sackemark, Alexandra, Schultz, Mårten: *Näthat: rättigheter och möjligheter*, 2 uppl., Karnov Group Sweden, Stockholm, 2015 [cit. Sackemark & Schultz 2015].
- Sandgren, Claes: *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare: ämne, material, metod och argumentation*, 3 uppl., Norstedts juridik AB, Stockholm, 2015 [cit. Sandgren 2015].
- Schiratzki, Johanna: *Barnrättens grunder*, 5 uppl., Studentlitteratur, Lund, 2014 [cit. Schiratzki 2014].
- Singer, Anna: Alla talar om barns rätt, i: Ryberg-Welander, Lotti & Alexius, Katarina (red.): *Rätt, social utsatthet och samhälleligt ansvar*, Festskrift till Anna Hollander, Norstedts juridik, Stockholm, 2012 [cit. Singer 2012a].

Singer, Anna: *Barnets bästa: om barns rättsliga ställning i familj och samhälle*, 6 uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 2012 [cit. Singer 2012b].

Singer, Anna: *Föräldraskap i rättslig belysning*, Iustus, Uppsala, 2000 [cit. Singer 2002].

Sutorius, Helena & Kaldal, Anna: *Bevisprövning vid sexualbrott*, Norstedts juridik, Stockholm, 2003 [cit. Sutorius 2003].

Sutorius, Helena: *Bevisprövning vid sexualbrott*, 2 uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 2014 [cit. Sutorius 2014].

Svedin, Carl Göran & Banck, Lena (red.): *Sexuella övergrepp mot flickor och pojkar*, Studentlitteratur, Lund, 2002 [cit. Svedin & Banck 2002].

Träskman, Per Ole: Våldtäkt, våldtäktsman, gärningsbeskrivning och egenhändigt brott, i: Andersson, Torbjörn & Lindell, Bengt (red.): *Festskrift till Per Henrik Lindblom*, Iustus, Uppsala, 2004 [cit. Träskman 2004].

Wegerstad, Linnea, *Skyddsvärda intressen & straffvärda kränkningar: om sexualbrotten i det straffrättsliga systemet med utgångspunkt i brottet sexuellt ofredande*, Juridiska Fakulteten, Lunds universitet, Lund, 2015 [cit. Wegerstad 2015].

Artiklar

Andersson, Ulrika & Linnea, Wegerstad: *Sexualbrott – kriminaliserad sexualitet eller sexualiserad kriminalitet?*, Juridisk tidskrift vid Stockholms universitet, nr 1, 2016/17 [cit. Andersson & Wegerstad 2016/17].

Lernestedt, Claes: *Sexualitet är i betraktarens öga? – Tendenser i svensk sexualstraffrätt, sedda bl.a. genom ett rättsfall och debatten kring det*, Tidskrift utgiven av Juridiska föreningen i Finland, nr 3–4, 2004 [cit. Lernestedt 2004].

Lernestedt, Claes: *Är det viktigt att sexuella övergrepp mot barn rubriceras som våldtäkt?*, Debatt, Juridisk tidskrift vid Stockholms universitet, nr 2, 1998/99 [cit. Lernestedt 1998/99].

Sandgren, Claes: *Om empiri och rättsvetenskap - del I*, Juridisk tidskrift vid Stockholms universitet, nr 3, 1995/96 [cit. Sandgren 1995/96].

Litteratur i form av examensarbete

Toll, Karolina: *Låt den rätte logga in: En utredning om straffrättens syn på virtuella övergrepp*, Examensarbete 30 hp, Juridiska fakulteten vid Lunds universitet, Lund, 2016 [cit. Toll 2016].

Lagkommentarer, Karnov Internet

Nilsson, Göran: Brottsbalk (1962:700) 6 kap. 1 § 1 st., not 231, enligt lydelse 2016-11-08. [cit. Nilsson, not 231].

Nilsson, Göran: Brottsbalk (1962:700) 6 kap. 4 § 1 st., not 252, enligt lydelse 2016-11-08 [cit. Nilsson, not 252].

Nilsson, Göran: Brottsbalk (1962:700) 6 kap. 4 § 1 st., not 253, enligt lydelse 2016-11-08 [cit. Nilsson, not 253].

Nilsson, Göran: Brottsbalk (1962:700) 6 kap. 4 § 1 st., not 261, enligt lydelse 2016-12-15 [cit. Nilsson, not 261].

Rapporter

BUP-Elefanten: Jonsson, Linda, Warfvinge, Christina, Bank, Lena: *Barn och sexuella övergrepp via IT: Erfarenheter från Onlineprojektet på BUP-Elefanten i Linköping*, Landstinget i Östergötland, 2009.

Elektroniska källor

Dagens Juridik: Wahlberg, Stefan: *Sexövergrepp via internet inte våldtäkt – men gärningsmannen döms till tre års fängelse*. Publicerad 2016-06-23. Hämtad 2016-09-14, <http://www.dagensjuridik.se/2016/06/sexovergrepp-internet-ar-inte-valdtakt-men-22-aringen-doms-till-tre-ars-fangelse>.

IIS: Davidsson, Pamela (förf), Findal Olle (förf), Ahlgren, Marianne (red): *Svenskarna och internet 2016: Undersökning om svenskarnas internetvanor*. Hämtad 2016-12-02, https://www.iis.se/docs/Svenskarna_och_internet_2016.pdf.

InfoTorg Juridik: Ann-Sophie Greberg: *Våldtäktsbrott kan inte begås ”på distans”*. Publicerad 2013-05-16. Hämtad 2016-11-19.

Institutet för juridik och internet: Amanda Redin: *Brottsplats internet*. Publicerad 2016-10-26. Hämtad 2016-11-16, <http://www.juridikinstitutet.se/brottsplats-internet/>.

Nationalencyklopedin: “Onanera”. Hämtad 2016-12-12, <http://www.ne.se/s%C3%B6k/?t=uppslagsverk&q=onanera>.

RFSU: *Sexteknik och praktik – Onani*. Uppdaterad 2012-11-06. Hämtad 2016-12-07, <http://www.rfsu.se/sv/Sex--relationer/Sexteknik-och-praktik/Onani/>.

Svenska Dagbladet: Mederyd, Martin: *68 flickor i ”virtuell våldtäkt” – nu väcks åtal*. Publicerad 2014-10-01. Hämtad 2016-12-14, <http://www.svd.se/68-flickor-i-virtuell-valdtakt--nu-vacks-atal>.

Sveriges Radio: Caroline Salzinger: *Kraftig ökning av övergrepp mot barn i Storbritannien*. Publicerad 2015-06-17. Hämtad 2016-12-15, <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=6192606>.

UMO: *Hur har man sex – Onani*. Hämtad 2016-12-07, <http://www.umo.se/sex/hur-har-man-sex/onani/>.

World Childhood Foundation: *Ny rapport om sexuella övergrepp via IT: Barnets eget risktagande farligast*. Publicerad 2009-09-16. Hämtad 2016-11-29, <http://www.childhood.se/nyheter/aktuellt/ny-rapport-om-sexuella-overgrepp-via-it-barnets-eget-risktagande-farligast>.

Rättsfallsförteckning

Högsta domstolen

NJA 1981 s. 253.

NJA 2008 s. 482 II.

NJA 2013 s. 548.

NJA 2015 s. 501.

Hovrätt

RH 2004:48.

HovR för Nedre Norrlands dom 2013-05-06, mål nr. B 304-13.

Svea HovR dom 2015-06-24, mål nr. B 963-15.

Svea HovR dom 2015-09-09, mål nr. B 6051-15.

Svea HovR dom 2016-03-01, mål nr. B 5801-15.

HovR över Skåne och Blekinge dom 2016-03-30, mål nr. B 1532-15.

Tingsrätt

Solna TR dom 2015-06-04, mål nr. B 8098-13.

Attunda TR dom 2016-06-23, mål nr. B 1687-14.

Borås TR dom 2016-10-28, mål nr. B 1602-15.

Referenslitteratur

Offentligt tryck

Prop. 2012/13:194

Stärkt skydd för barn mot sexuella övergrepp.

Litteratur

A. Sheehy, Elizabeth (red): *Sexual assault in Canada: law, legal practice and women's activism*, University of Ottawa Press, Ottawa, 2012.

Davidson, Julia & Gottschalk, Peter (red.): *Internet child abuse: current research and policy*, Routledge, Abingdon, 2011.

Engvall, Caroline: *Virtuell våldtäkt: om unga och sexbilder på nätet*, Kalla kulor, Stockholm, 2015.

Martellozzo, Elena: *Online child sexual abuse: grooming, policing and child protection in a multi-media world*, Routledge, Abingdon, 2012.

NCK (Nationellt centrum för kvinnofrid): *Antologi: sju perspektiv på våldtäkt*, Uppsala universitet, Uppsala, 2010.

Nyman, Anders, Risberg, Olof & Svensson, Börje: *Unga förövare: sexuella övergrepp och behandling*, Rädda barnen, Stockholm, 2001.

Rogland, Ulrika, Christianson, Sven-Åke: *"Jag kände mig speciell": grooming på Internet*, Kalla kulor, Stockholm, 2012.

Trolle Önnerfors, Elsa & Wenander, Henrik: *Att skriva rätt: goda råd för att skriva uppsats i juridik*, Wolters Kluwer, Stockholm, 2016.

Vainik, Anne-Lie: *Ungdomar och brott: i juridiken och praktiken*, Fri förlag, Stockholm, 2008.

Litteratur i form av examensarbeten

Net, Ilona: *Virtuella övergrepp mot barn: En analys av det straffrättsliga skyddets räckvidd i praktiken vid internetrelaterade sexualbrott mot barn*, Examensarbete 30 hp, Juridiska institutionen vid Göteborgs universitet, Göteborg, 2015.

Rosenqvist Bal, Filiz: *Sexuella övergrepp mot barn via internet*, Examensarbete i straffrätt 30 hp, Juridiska institutionen vid Stockholms universitet, Stockholm 2015.

Artiklar

Sandberg, Claes: *Om teoribildning och rättsvetenskap*, Juridisk Tidskrift, nr 2, 2004-05.

Nur Say, Gökçe, Babadağı, Zehra, Karabekiroğlu, Koray, Yüce, Murat & Akbaş, Seher: *Abuse Characteristics and Psychiatric Consequences Associated with Online Sexual Abuse*, Cyberpsychology, behavior and social networking, vol. 18, nr 6, 2015.

Rapporter

Brå: Hagstedt, Johanna (red.): *Brottsutvecklingen i Sverige 2008–2011*, Rapport 2012:13, Stockholm, 2012.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset: Landberg, Åsa, Svedin, Carl Göran, Priebe, Gisela, Wadsby, Marie, Jonsson, Linda & Fredlund, Cecilia: *Det gäller en av fem: fakta om barn, sexuella övergrepp och sexuell exploatering i Sverige 2014*, 2015.

Elektroniska källor

BRIS: Iwarsson, Petter: *Barnperspektiv i samtal*. Hämtad 2016-09-20, <https://www.bris.se/?pageID=638>.

BUP: *Vem begår sexuella övergrepp?* Uppdaterad 2015-03-23. Hämtad 2016-11-02, <http://www.bup.se/sv/Rad-och-fakta/Artiklar/Vem-begar-sexuella-overgrepp/>.

Institutet för juridik och internet: Johanna Junel: *Våldtäkt mot barn via nätet?* Publicerad 2016-06-23. Hämtad 2016-11-16, <http://www.juridikinstitutet.se/valdtakt-mot-barn-via-natet/>.

NCK: *Europarådets arbete mot våld: Konvention om skydd för barn*. Hämtad 2016-11-07, <http://nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/mans-vald-mot-kvinnor-ett-globalt-perspektiv/europaradets-arbete-mot-vald/>.

RFSU: *Viktiga årtal och reformer*. Publicerad 2009-12-22. Uppdaterad 2010-09-13. Hämtad 2016-09-20. <http://www.rfsu.se/sv/Om-RFSU/RFSUs-historia/Viktiga-artal-och-reformer/>.

Rädda Barnen: *Livets träd – FN:s konvention om barnets rättigheter*. Hämtad 2016-11-06, <https://www.raddabarnen.se/lokalforeningar/ost/stockholms-lan/danderyd/verksamheter/livets-trad/fns-konvention-om-barnets-rattigheter/>.

Sveriges Television: Juhlin, Johan: *3 års fängelse för nätpedofil*. Publicerad 2016-06-23. Hämtad 2016-09-14, <http://www.svt.se/nyheter/inrikes/dom-har-fallit-i-unik-pedofilrattegang>.

UNICEF Sverige: *Barnkonventionens historia*. Hämtad 2016-11-06, <https://unicef.se/barnkonventionen>.

UNICEF Sverige: *Gör barnkonventionen till svensk lag*. Uppdaterad mars 2016. Hämtad 2016-09-29, <https://unicef.se/projekt/gor-barnkonventionen-till-lag>.